

Hugo Fritsch

Zůstal jsem sám

HUGO dítě Červeného kříže -osud dvanáctiletého chlapce-

Autobiografická dokumentace o útěku, vyhnání a smrti své rodiny

Překlad z německého originálu „HUGO, das Delegationskind“
od Jiřinky Spěšné, Brno

Všechna práva vyhrazena: Hugo Fritsch, © 2001
Vydavatel a nakladatel Hugo Fritsch,
Hözlfeld 7, A-6342 Rettenschöb

Moje rodina

Nemusím sice začínat od Adama, ale abych přiblížil svoje vzpomínky na mládí, chci čtenáře informovat, kdo jsem a kdo byli moji rodiče. Také chci zdůraznit, v jakém prostředí jsem vyrůstal.

Narodil jsem se 9. května 1933 v Brně, hlavním městě Moravy. Morava byla jednou ze čtyř zemí, které patřily k tehdejší Československé republice. Světlo světa jsem spatřil brzy ráno v městské porodnici na Obilním trhu. Porod se uskutečnil k lítosti celé Fritschovy rodiny v porodnici, neboť bylo rodinnou tradicí přivádět děti na svět doma. Označili to za maminčin rozmar a porod našemu stavu nevhodný. Ani křest v tamější ústavní kapli místním farářem nebyl dost slavnostní. Do křestního listu zapsali jména Hugo Karl Armin. Hugo po dědečkovi z matčiny strany, který zemřel právě před rokem. V matčině rodině bylo zvykem, že novorozenec dostal křestní jméno toho člena rodiny, který zemřel poslední. Karel po mém kmotrovi, svobodném bratrovi mého otce. Strýc Karel byl podivný člověk, říkali, že je "enfant terrible" rodiny. Žil pod Špilberkem v kdysi honosném bytě mých zemřelých prarodičů z otcovy strany se svou rovněž svobodnou sestrou Elfe, která mu - vrchnímu finančnímu radovi - vedla domácnost se dvěma dalšími podomky. Teta Elfe uměla výborně utrácet dobrý příjem a později důchod svého bratra do posledního haléře. Armin po mém otci, který byl tehdy československým občanem německé národnosti, což vždycky zvláště zdůrazňoval. Můj otec měl titul vrchní finanční výpočetní tajemník, což byl poslední stupeň před finančním radou: postup, kterého za Čechů nedosáhl protože byl Němec, v Protektorátě jako přítel židů. Za první světové války narukoval na 3 dny do kasáren, představení ho vyreklaovali jako "úředně nepostradatelného". Přesto uplatnil tatínek tyto tři dny a byl členem Kühhäuserovského spolku brněnských německých veteránů první světové války.

Po zhroucení rakouské monarchie převzal Československý stát císařsko-královského úředníka, tatínek působil především ve finanční službě městského magistrátu v Brně. Roku 1937 byl po smrti prvního československého presidenta Masaryka jako Němec s 48 léty předčasně penzionován. Nový československý president Beneš tehdy propustil všechny Němce činné ve vyšších funkcích. Při zřízení Protektorátu, tedy po obsazení nacisty, byl znova zaměstnán.

Svěřené vysoké funkce ředitele Ústavu pro hluchoněmé v Ivančicích byl brzy zase zbaven. Důvodem sesazení byli tatínkovi židovští přátelé, kterým i po nacistické okupaci pomáhal, když byl jejich komisařským správcem. Musel se pak spokojit s bezvýznamným postavením ve Svazu zemědělství a lesnictví, to byla spojená Česká a Německá zemědělská rada. Hrál tady druhé housle, ovšem pokud jde o funkci. Jeho šéf přišel z Říše, jmenoval se Adolf Bölling a přitom byl činný v krajském vedení NSDAP v Brně. Jeho syn, Klaus Bölling, který šel tentokrát v Brně do německé školy, byl potom vládní mluvčí, zástupce ve vládě Helmuta Kohla v Německu.

Tatínek se oženil v roce 1928 s učitelkou Marií Kautskou, o 14 let mladší. Protože to tenkrát nebylo stavu přiměřené, nesměla dál vykonávat svoje povolání. Můj o tři roky starší bratr byl velmi dobrý žák, o hry a mladické dovádění neměl zájem.

Výškrabek Willy se narodil 21.2.1945 a zemřel již v červenci 1945 na naší pouti za nucenou práci. Jako dítě jsem tíhl víc k mamince než k tatínkovi, což jistě souviselo s tatínkovou zatrpklostí nad předčasným penzionováním. Vrhł se do práce jako správce financí a domů tří brněnských židovských obchodníků a měl proto málo času pro nás děti. Maminka se snažila vyrovnat to stálou láskou. (...)

Do domácnosti patřila také babička, měla vlastní byt v přízemí a když jsem někdy trucoval, byla moje útočiště. Uměla tak dobře naslouchat a už to uklidňovalo. Tatínek koupil dům za dědictví mé maminky v roce 1932, získal jej skoro hotový od rakouského konzulárního úředníka. Ten byl povolán zpátky před dokončením domu v důsledku častých vládních změn ve Vídni.

V prvním poschodí bydlela naše rodina: obývací, ložnice, dětský pokoj, kuchyně, která se používala také jako jídelna, velká předsíň, pokojík pro služku, koupelna a záchod zvlášť. Babička měla v přízemí byt stejně rozdělený, jen se místo dětského pokoje zřídila otcí kancelář. Tam také visela kytara, na kterou hrával po předčasném penzionování jen zřídka.

V suterénu měl dvoupokojový byt český domovník s rodinou, syn se jmenoval Bohumil. V druhém poschodí zprvu bydleli židovští manželé, později, když židé museli pryč, byl nám přidělen hudebník brněnského městského divadla se ženou. Bylo mi tenkrát devět let a velmi dobře si pamatují, jak maminka objímala se slzami v očích židovské manželky při nucené evakuaci. Sousedé vlevo - architekti - obývali rohový dům v secesním slohu. Architekt pěstoval ve volném čase kaktusy ve skleněné zimní zahradě v prvním poschodí nad monumentálním vchodem. Za války měl pak velké potíže sehnat topení pro svoje údajně vzácné druhy kaktusů. Sousedé napravo, také rožák, byly tři sestry. Nevím, zda byly svobodné, vdovy nebo rozvedené, každopádně nebyl v domě muž, ani se žádný neukázal. Tyto tři ženy byly velmi pedantické. Každý den se v domě uklízelo, zametala se zahrada, upravovaly záhonky a odmetal každý spadlý list. Nebyl tam žádný plevel a všechno vypadalo jako francouzská královská zahrada. Bohužel používal náš kocour Petr tyto záhonky v tísní a to vyvolávalo kanonády nadávek u našich domovních dveří. Nakonec vedlo sousedské rozladění k tomu, že byl kocour Petr vypovězen na venkov k babiččiným příbuzným. V kruhu rodiny říkala babička sousedkám "Dům u tří děvčátek", tatínek jim říkal jen "tři fúrie".

Konec války byl pro ty tři sestry tragický. Povídala mi to sousedka naproti, když jsem poprvé v sedmdesátých letech navštívil Brno. Když měly být vyhnány ze svého domu, postavila se jedna z žen do cesty samozvané soldatesce a bránila jí ve vstupu do domu. Utloukli ji na místě. O dalších dvou sestrách, které pak musely opustit dům, aniž směly vzít cokoliv sebou, nikdo nic neslyšel. (...)

Vyrůstal jsem v tomto prostředí, měl německé a české přátele a naprosto netušil, že jednou bude Čech nenávidět a odsuzovat Němce a Němec zase Čechy.

Poslední dny v Brně

Blíží se konec války, je duben 1945, přesně konec týdne 14. a 15. dubna. Temné mraky táhnou nad hlavním městem Moravy a zbavují se nákladu prudkými náporů, krátce nato zase svítí slunce a předstírá pohodový svět, který již v těchto dnech neexistuje. Německé válečné zpravodajství hlásí rozhořčený odpor německých jednotek ve vídeňském prostoru. Pro lepší obranu však ustoupila fronta na postavení severně od Vídně. Zcela jinak hlásí anglická vysílačka Bari. Ruské jednotky obchvátily německé obranné linie a vnikly již do východních předměstí rakouského hlavního města. Odpor je zlomen a město nyní obsazují vítězné ruské jednotky. Radio Bari vysílalo také česky, po zprávách následovaly výzvy československé exilové vlády k českému obyvatelstvu. Vyhláší se založení nového československého státu, osvobození ruskou armádou bude následovat v několika dnech. Všichni se mají připravit. V éteru se slibuje smrt všem Němcům, kteří ponížili Čechy vstupem Hitlera. Stejně tak se povede kolaborantům, kteří podporovali Němce a protektorátní vládu. (...)

Po prodělaném pásovém oparu vstal tatínek z postele a byl ještě ve stavu nemocných. V neděli 15. dubna odpoledne k nám přišla sekretářka tatínkova šéfa pana Böllinga a informovala nás o

chaotických poměrech ve Svazu hospodářství a lesnictví. Sekretářka řekla, že šéf před víkendem horempádem opustil Brno směrem do Říše. Z titulu svého postavení v krajském vedení zabavil jediný úřední nákladník, který byl k dispozici, naložil rodinu s celým majetkem a vyrazil s jedním řidičem. O úřad se už nestaral. Většina českých zaměstnanců se v posledních dnech neobjevila v úřadě. Omluvili se nemocí nebo se prostě vzdělili bez udání důvodu.

Tyto jobovky přiměly tatínka, aby navštívil bez ohledu na svůj zdravotní stav úřad hned v pondělí ráno, aby zjistil stav věcí. Teď byl šéfem, ovšem ne jako vytoužené uznání vlastní práce, ale jako břemeno pro poslední dny války.

Gerhard a já jsme byli doma, školu jsme už neměli. Německé gymnázium, které navštěvoval Gerhard, bylo zavřené od začátku dubna. Poslední učitelé byli buď povoláni do armády, nebo když byli příliš staří, se museli hlásit k domobraně. Naše pravidelné vyučování skončilo už 20. listopadu 1944. Chodil jsem do střední školy J.G.Mendla, která ležela šikmo proti brněnskému městskému divadlu a zasáhlo ji několik bomb. Nálet 20. listopadu přečkali všichni žáci bez zranění v metrových zdech klenutého sklepa. Škody na budově však byly příliš velké a přes zimu se vyučovalo jen sporadicky v nevytápěných třídách. V březnu se neučilo vůbec, protože dovnitř přšelo. (...)

Babička navštívila v posledních dvou týdnech své české bratry i české příbuzné zemřelého muže. Na obou stranách ji přemlouvali, aby prožila konec války u českých pokrevných příbuzných, byla by tam v bezpečí. Nechtěla však opustit svou dceru - moji maminku - a její rodinu v nouzi, tak u nás zůstala.

V pondělí 16. dubna 1945 šel tedy tatínek do kanceláře. Tramvaje ještě jezdily, i když se nedodržoval jízdní řád. Všichni jsme vstali velmi brzy a můj mladší bratr nesnesitelně koncertoval. "Petrně mu rostou zoubky", mínila babička a chovala ho v náručí. "Možná ho také jen bolí břicho", namítla maminka a dala mu láhev s heřmánkovým čajem. Bylo divné, jak málo Willy křičel na útěku, kdy dostával jídla jen málo a velmi nepravidelně. Babička pilně odstraňovala hákový kříž z červené vlajky s hákovým křížem, kterou musel mít každý majitel domu. "Z látky můžeme přece ještě udělat trenýrky Hugovi", mínila, protože věděla, že můj bratr Gerhard chtěl jen černé trenýrky. Já však měl rád barvy a pestré látky. Všechny znaky a symboly z Gerhardovy uniformy Hitlerovy mládeže a také z mé dětské uniformy "Pimpf" babička také odstranila. Při páráni runové značky života na levém rameni z košile mé uniformy jsem v slzách protestoval. Teprve počátkem března jsem po horlivém biflování a mnoha hodinách praktika složil u zkušební komise felčarskou zkoušku. Mohl jsem teď vyčistit ránu jodem, zavázat prst a přiložit obvaz hlavy, zkoušely mne dvě ženy v bílých halenách. Viditelný důkaz skončil v babiččině sporáku. Nemohl jsem to prostě pochopit. Aby se vyhnul předvojenské přípravě u Hitlerovy mládeže, přihlásil se Gerhard k námořnické HJ /Hitlerjugend/. Svou uniformu by mohl později také nosit jako námořník.

K obědu byl pak babiččin proslulý drobenkový koláč s domácí meruňkovou marmeládou na kynutém těstě, na kterou pak přišla drobenka. Přes nejistou situaci nám chutnalo. Dříve jsme mívali ke koláči šálek mléka. Koncem války jsme museli trochu mléka, kterou jsme dostali na potravinové lístky, nechat Willymu. (...)

Tatínkovi doporučovali Češi i Němci, aby svou rodinu uchránil válečného zmatku a dopravil ji dle možností do bezpečí do Horního Rakouska. Tatínek o tom večer debatoval s maminkou a babičkou velmi dlouho, my děti jsme musely do postelí a nic jsme se z toho nedozvěděly. V úterý se šel tatínek podívat do úřadu, v poledne byl již zase doma. Zpáteční cestu musel většinou urazit pěšky, protože tramvaj již jezdila nepravidelně.

V úřadě hledal řešení, jak by mohl dostat rodinu z Brna. Nebylo možné najmout vůz, všechna osobní auta zkonfiskovalo vojsko a konečně SS. Zatkli každého, kdo auto ukryl a lidem se vyplácely odměny za vyzrazení takových schovaných aut.

Ještě vyjížděly z Brna jednotlivé vlaky, především prý transporty uprchlíků. Pravidelné vlaky již nejezdily několik dní. Pro tuto akci dal vrchní starosta Judea přistavit vlaky a autobusy, které měly vyvézt Němce z ohroženého města. Tatínek se dopoledne dověděl od svého spolužáka z gymnázia, který tyto transporty sestavoval, že by ještě byla možnost se připojit.

Jedinou překážkou byly ruské bombardéry, které opětovně ostřelovaly koleje a tak rušily dopravu po železnici. Zde musely rychle zasahovat stavební útvary, které pracovaly částečně v noci a opravovaly kolejště. Také angličtí hloubkoví letci se účastnili útoků, hlavně ostřelovali lokomotivy a zase přerušovali dopravu. Vlaky, označené červeným křížem jen částečně, jezdily jen na sever, protože se od západu blížili Američané a od východu a jihu Rusové.

Do takového uprchlického vlaku nás tatínek přihlásil, neznali jsme ani termín ani cíl odjezdu. Mnoho Slezanů uteklo přes Moravskou Ostravu a Olomouc do moravské metropole a chtěli se vyhnout válečným zmatkům. Také mnoho Brňáků chtělo opustit město, než přijdou Rusové. Organizátoři brali ohled jen na ženy s dětmi a starší lidi, do této kategorie patřila naše rodina. "Budeme v čas informováni, když k tomu dojde", říkal tatínek. Odpoledne bylo v našem domě živo. Všichni museli připravovat stěhování z našeho domova. Tatínek zahrabal v zahradě povinnou četbu, předepsanou pro každou domácnost, na to jsme zaselí ředkvičky a ředkev.

(...)

Brünner Tagblatt, německý deník v Brně, se v těchto dnech již neroznášel. Předešlý den však tatínek kohosi viděl, jak z města donesl čerstvé, třebaže tenké vydání. Spontánně jsem se nabídl, že noviny obstarám. Maminka nesouhlasila, v noci jsme již slyšeli dunění, a řekla "Rusové musí být už blízko Brna". V tomto případě však byli dva "muži" proti jedné ženě a já běžel sehnat noviny. Naštěstí jsem ještě chytil elektriku a viděl z ní, že jsou obchody a hostince již většinou zavřené, některé měly dokonce výklady zatlučené prkny. Bez problému jsem dojel na Lažanského náměstí, dnes je to Moravské náměstí, tam byla tiskárna Rohrer, kde se tiskl a vydával Brünner Tagblatt. Byl to rožák a v přízemí byl obchod, kde se prodávaly noviny i knihy. Fronta lidí, kteří chtěli koupit deník, sahala až za roh a nezmenšovala se, protože stále přistupovali další. Postavil jsem se trpělivě a čekal, až přijdu na řadu. Už k tomu docházelo, když jsem uslyšel ránu, skleněné střepy létaly do vzduchu a cítil jsem ohromnou tlakovou vlnu. Instinktivně jsem se vrhl na zem, přikryly mne zvířené noviny. Vlastně to byl veselý pohled, mně však v tom okamžiku do smíchu nebylo. Byl to nálet malých ruských bombardérů bez výstrahy. Lidé kolem mne zase vstali, většinou běželi do sousedního veřejného protiletického krytu. Tak rychle, jako to zjevení přišlo, tak také skončilo, byl zase klid, pak začaly houkat sirény.

Chtěl jsem domů co nejrychleji, spěšně jsem sebral ze země noviny a utíkal pryč. Hned za rohem byla hlavní třída, dnes Joštova. Blízko německého evangelického kostela jsem mohl vidět následky náletu. Bomba zasáhla elektriku, která hořela jasným plamenem. Chodci vytahovali z hořícího vozu raněné a pokládali je na ulici. Utíkal jsem pryč nehledě vpravo ani vlevo. Protože teď už tramvaj nejezdila, musel jsem celou cestu pěšky. V Masarykově čtvrti jsem volil různé zkratky bočními uličkami, abych nemusel běžet hlavní třídou vedle kolejí elektrické dráhy. Udýchaně jsem doběhl na křižovatku na rohu ulice Wawry a Bílého blízko našeho domu, Bílého 11. Celou cestu jsem držel noviny křečovitě v ruce, abych je neztratil. Teprve doma jsem zjistil, že jsem sebral dvojce noviny, v těch dnech byly výtisky tenké. Celá rodina již stála na křižovatce, tatínek, maminka s Willym v náručí, babička a Gerhard. Nevím jak, ale Jobova zpráva o hořící tramvaji se rozšířila dřív, než jsem mohl doběhnout domů. (...) Věděli jsme, že válka brzy skončí. Již po Stalingradu byl mým rodičům jasný výsledek války, kterou Hitler vypověděl. Teprve později jsem si to vyvodil z útržků hovorů mých rodičů. Před námi dětmi se rodiče otevřeně nevyjadřovali, mohli jsme se totiž prořeknout. Jen babička častěji nemohla držet jazyk za zuby, a rodiče měli strach, že ji mohou takové řeči přivést do koncentráku. (...)

K večeru se u nás ohlásila spolupracovnice NSV, poslal ji vedoucí uprchlického transportu. "Zítra pojede ještě jeden transport", řekla, "musíte tam však být brzy ráno, rezervovaná místa se budou zadávat na místě. Vezměte jen tolik zavazadel, kolik se jich vejde do sítě ve vagónu, máme jen jedno kupé pro celou rodinu."

Na tatínkův dotaz, odkud vlak pojede, uvedla nástupiště na hlavním nádraží, a už odcházela. Měla informovat další lidi, přesto se ještě jednou otočila a nabádala nás: "Přijďte včas, lidé se budou prát o místa." Později jsme pochopili, že měla pravdu. Gerhard pomohl ještě babičce uspořádat zavazadla tak, že každý dostal batoh, který také mohl nést. Babička neměla ruksak, tak přišla pásky na pytel a ten nesla na zádech. Maminka zabalila dětské výživy, které sehnala u známého lékárníka. To vše přišlo do dětského kočárku nebo do dvou tašek, které upevnila po stranách kočárku. Kromě toho poskládala dětské oblečení, plenky a hygienické potřeby. Tu noc nikdo nespal. Byl jsem zvědavý, co nám přinesou příští dny. Všichni ostatní se jistě báli, jak přežijeme exodus s hloubkovým ostřelováním a kde skončí jízda vlakem.

Tatínek byl pevně přesvědčen, že dojedeme nejpozději za dva dny do Horního Rakouska, protože Američané ani Rusové nemohou být za dva dny v Praze nebo Budějovicích, a odtamtud to byl jen krůček do Horního Rakouska.

Neměli jsme tušení, jak dlouho jízda potrvá skutečně a kde skončí.

Opouštíme Brno

(...) Nádraží skýtalo obraz zkázy, všechny nádražní budovy byly poškozeny bombami, nástupiště skoro nebylo zastřešeno. Viděli jsme hned, odkud máme vyjet, spousta lidí se zavazadly stála na nástupišti, odkud jindy jezdily vlaky do stanic v okolí. Stálo tam 10 až 15 rychlíkových vagónů, tam byli posíláni čekající uprchlíci. Na celém nádraží byly poškozené nebo rozbité železniční vagóny, přistavený vlak však nebyl poškozen a z nástupiště byly zametyeny střepiny bomb. Místa přidělovala NSV, kterou podporovali dva vojáci SS. Když jsme přišli, bylo už půl vlaku obsazeno, fronta lidí trpělivě čekala, až přijde na řadu. Ale opětovně se snažili nepřihlášení uprchlíci z východu zařadit do fronty. Byli vykazováni, protože neměli rezervovaná místa.

Trvalo asi hodinu, než jsme přišli na řadu. Přidělili nám první oddíl vagónů s dvěma dřevěnými lavicemi proti sobě, celkem osm míst k sezení. Na jedné lavici seděl tatínek, babička a Gerhard a na druhé maminka a já, uprostřed stál kočárek s Willym. Byli jsme dobře umístěni, ale tak by vlak nestačil pro všechny uprchlíky. Proto se museli všichni sesednout a do našeho oddílu přišlo ještě děvče. Přesto ještě mnozí seděli na zemi na chodbách.

Transport byl připraven k odjezdu, ale chyběla lokomotiva. První, kdo z naší rodiny dostal hlad, byl Willy. Přípravu kojeneckého menu vymyslela babička. Do hrníčku dala přinesenou vodu, vmíchala prášek dětské výživy a držela nad dvěma hořícími svíčkami, až se uvařila kaše.

Většinou jsem jednu svíčku držel. Horší to bylo s plenkami. Ačkoliv bylo na nádraží vody dost, netroufal si nikdo opustit vlak, protože mohl kdykoliv bez výstrahy odjet. Tak jsme museli s plenkami počkat, až bude lepší příležitost. Oba muži SS teď nedovolili nikomu nastoupit a chodili podél vlaku sem a tam. Přicházeli ještě další běženci, chlácholili je, že pojedou další uprchlické vlaky.

V dokumentaci, kterou jsem našel mnohem později v archivech Sudetendutsche Landsmannschaft, se píše ještě o vlaku, který byl 21.4. obsazen 2.000 uprchlíky. Teprve když slunce zapadalo a začínalo se šeřit, uslyšeli jsme písknutí parní lokomotivy. V dálce zesílilo dunění děl a lidé, kteří zůstali, se chystali strávit noc v nádražním areálu. Naše lokomotiva přijela a dva dozorcí SS náhle zmizeli. Nahradili je dva starší muži z domobrany. Ti nastoupili do vlaku a měli nás doprovázet až na "konečnou stanici". Celý vlak se otrásl a poznali jsme, že byla připojena lokomotiva.

Konečně to bylo tak daleko, že jsme vyjeli do nejistoty. Vlaková lokomotiva byla přes den schována na předměstských nádražích na vedlejších kolejích a mohla se pohybovat jen v noci bez světla, aby byla bezpečná před ostřelováním hloubkovými letci. Strávili jsme noc v sedě v polospanku, naslouchající jednotvárnému zvuku jedoucích kol. Když už svítalo, vyhlédl tatínek z okna a řekl: "Jedeme na Prahu."

Tatínek byl zřejmě zklamán, že vlak jede tak pomalu. Zrána procházely vlakem dvě pomocnice NSV a rozdávaly čaj a jakýsi druh tvrdých neslazených keksů. Pro ty, kteří sebou neměli nic k jídlu, to byla chudá snídaně. My měli ještě z domu namazané chleby. Kojenci a batolata dostali teplou kaši, tak jsme tentokrát nemuseli použít svíček. Vlak často zastavoval na trati a jízda se tím protahovala. Asi kolem poledne jsme z dálky uslyšeli výt sirény. Sotva poplach skončil, ostřelovali i náš vlak. Pokud to šlo, vrhli jsme se na zem. Maminka vzala Willyho z kočárku a chránila ho vleže svým tělem. Přízrak trval krátce, pak byl zase klid. Několik vagónů bylo zasaženo, ale lidí nebyli raněni. Zasažen byl také zadní díl naší parní lokomotivy, proto velkým otvorem spadla část zásob uhlí na koleje. Železničáři se snažili až do západu slunce nouzově odstranit škodu. Uprchlíci pak popadané uhlí holýma rukama naložili, protože se nedostávalo lopat. Čekalo se na noční tmu pro další jízdu. Jak dlouho a jak daleko jsme jeli, nikdo nevěděl. Když Willy znovu chtěl jíst, bylo už světlo. Vlak zase stál, tentokrát na vedlejší koleji a bez lokomotivy. "Měníme lokomotivu," informoval železničář. K snídani byla zase troška sucharů a teplý čaj, k obědu dokonce porce polévky, která se vařila venku na otevřeném ohni. Lidé z NSV organizovali potřebný proviant v blízké obci. V kraji bylo ještě německé vojsko, které nám půjčilo hrnce na vaření. České obyvatelstvo nás ignorovalo.

Teprve odpoledne přijela náhradní lokomotiva, byl to starý model, pocházející patrně ještě z doby císařské monarchie. Vagón s uhlím byl ještě připevněn zvlášť. Gerhard se velmi zajímal o lokomotivu, znal i rok výroby. Měl ve svém pokoji několik miniaturních modelů. Konečně zazněl signál k odjezdu a jeli jsme dál, ovšem mnohem pomaleji. Ale museli jsme opětovně zastavovat a čekat, než zase nádražní telefon uvolní trať. Na malých nádražích se stálo déle,

vydávala se voda k vaření čaje a matky mohly prát plenky u nádražních studní. Sušily je pak na šňůře mezi okny vagónů. Vzhledem k průvanu při jízdě schnuly relativně brzy. Časem jsme ztratili pojem o dnech, znali jsme jen hodiny, tatínek měl kapesní hodinky.

Když se na nádraží stálo dost dlouho, útočilo se doslova na nejbližší obchody. Tatínek a já jsme vystáli polévkové kostky Maggi a hrubou mouku. I když ceny neslýchaně stouply, netušili jsme, jak nutně budeme potřebovat tyto prostředky k přežití. Napřed jsme měli pro Willyho dost dětské výživy, pak ji babička doplňovala moukou.

Vlak zase stál, byl 20. duben, venku pršelo. Přednosta malé stanice se zdráhal pustit transport dál. Z Prahy prý přišel příkaz zastavit provoz vlaků. K umožnění další jízdy bylo zapotřebí nesčetných telefonních hovorů s drážním úřadem. Tatínek se dal k dispozici jako tlumočník, protože mluvil velmi dobře česky a byl zkušený v jednání s úřady. Muži od domobrany se snažili, aby lokomotiva dostala vodu a doplnilo se uhlí. Na větších nádražích bylo většinou ještě německé vojsko a to usnadňovalo zásobování.

Od toho dne jsem ztratil veškerý smysl pro datum. Na volné trati nás ostřelovalo letadlo, pak se otočilo a znova nás napadlo. Všichni jsme se zase vrhli na zem. V přestávce útoku jsme se schovávali na kolejích pod vlakem. Přední vagóny byly těžce poškozené, naštěstí nebylo mrtvých. Bylo však několik raněných, zčásti těžce. První pomoc jim poskytl penzionovaný lékař, který byl mezi uprchlíky. Zatím co nezranění vylezli zpod železničních vagónů a hledali své blízké, ozvala se hrozná rána. Výstřely poškodily kotel parní lokomotivy a ten teď explodoval. Vlakvedoucí byl těžce popálen, traťovým telefonem se bezvysledně přivolávala pomoc. V obci, vzdálené několik kilometrů, se podařilo pomoc přivolat, trvalo to ovšem dlouho. Teprve v noci k nám přijely dvě sanitky, pak byli odvezeni ranění. Byl jsem vždycky zvědavý a nemohl nikde chybět. Týkalo se to nás všech, trčeli jsme bez zásob, vody a bez spojení s ostatním světem. I když na to nikdo nebyl připraven, lidé byli vynalézaví. Hlavně maminky malých dětí vařily vedle kolejí polévku, čaj nebo kaši. Položily suché větve mezi dva kameny, zapálily a vařily v hrncích nebo konzervách. Nastal čilý výměnný obchod: Maggiho polévka za chléb nebo jablko, za keks atd. Z blízkého potůčku se nosila voda. Působilo strašidelně, jak se stíny pohybovaly kolem ohňů.

Ani příští den nepřinesl nic nového. Nejdříve dostal Willy svoje jídlo, přiměřené poměrům, potom vařila babička pro nás kaši z Maggi kostek a mouky, já nosil dřevo, aby oheň nevyhasl. Gerhard našel přátele z gymnázia a diskutovali o fyzice a chemii.

Tatínek s vlakvedoucím hledal východisko z naší mizérie. Po dlouhém vyjednávání s nejbližší stanicí přijela seřadovací lokomotiva a zavezla nás zpátky na nádraží, kde jsme stáli posledně. Zničená lokomotiva se měla odvézt později. Zatím nastala další noc, kterou jsme museli strávit v stojícím vlaku.

Ani další ráno nedávalo naději, že budeme pokračovat v jízdě. Proto mířilo mnoho lidí z vlaku do vsí sehnat něco k jídlu. Chleba, salám a mléko nebyly v obchodech k dostání ani na potravinové lístky, ale vyškemrali jsme hodně brambor, řepu, nitě a hrnce na vaření. Byl jsem v krámku, který byl při hostinci a protože jsem nemohl dostat nic jiného, nakoupil jsem za všechny svoje peníze sladkosti. Ostatní děti to udělaly také tak. Zboží jsem žádal česky a teprve, když jsme odcházeli, slyšel jsem lidi v hostinci: "To jsou Němci z toho vlaku." Nabalení cukrovím uslyšeli jsme z dálky supění a letěli s křikem "Lokomotiva jede!" ke svým rodinám. Doběhl jsem bez dechu, nemusel jsem však spěchat, protože trvalo ještě dvě hodiny, než se vlak pohnul. I když jsem nedonesl nic pořádného k jídlu, mohli jsme přes den cumlat aspoň bonbóny.

Jeli jsme teď rychleji a také dobře postupovali. Kvůli hloubkovým letcům jsme museli sice častěji zastavovat a schovávat se pod vagóny, ale letci nás ušetřili. Často jsme stáli na volné trati a mohli se zásobovat osvědčeným způsobem. Na jednom nádraží dostal dokonce obchod s potravinami pokyn, aby nám prodal za lístky chleba, krupici a mouku, tak jsme měli zase co jíst. Kdy jsme dojeli do Prahy a jestli na Hlavní nádraží nebo ne, to už nevím. Odstavili nás na nějakém předměstí. Železniční záchod byl opravdu problém, většinou byl obsazen a zápach se tam dal těžko vydržet. Na volné trati jsme šli raději do křoví a na nádražích používali dle možnosti veřejné záchody. Většinou však byly zavřené a klíče se těžko obstarávaly. Na jednom nádraží jsme museli zaplatit 1 korunu, ačkoliv na dveřích stálo 50 haléřů. Tak byly na mnoha nádražích nejlepším útlukem k vyřízení našich potřeb vagóny na uhlí a dobytčáky.

Protože nám v předměstí Prahy zakázali dělat ohně vedle kolejí, vařili jsme Willyho kašičku zase podle babiččina vynálezu a sami pojedli z našich zásob. Gerhard a já hlavně z bonbonů.

Pak musela babička nosit vodu k praní plenek: protože už nebyl průvan, neschly tak rychle. Tatínek měl potíže se srdcem a spotřeboval poslední pilulky. Mezi uprchlíky byla stísněná nálada, marně se snažili dostat nějakou informaci od českých železničářů. O situaci na frontě jsme nevěděli nic určitého, z jedné strany měli být Američané na české hranici, z druhé strany blokovali partyzáni provoz dráhy.

Tatínek usiloval o pokračování jízdy a vyjednával také s tamními vojáky SS. Konečně došlo k tomu, že se vlak s uprchlíky dal zase do pohybu. Tatínek zjistil, že teď jedeme na jih. Svítala malá naděje, že snad přece dojedeme před koncem války do Horního Rakouska.

Jízda se táhla, několikrát jsme stáli několik hodin. Někdy v noci vlak zastavil a konečně zůstal stát. Bylo to nádraží v Blatné. Do Horního Rakouska by to bylo blíže než do Prahy, ale přece jen příliš daleko, abychom tam dorazili pěšky. V Blatné byla prozatímní konečná stanice a místo, kde jsme měli prožít konec války.

Konec války v Blatné

V noci z 24. na 25. dubna narušila partyzánská skupina základní zdi mostku mezi Strakonice a Blatnou - přesněji z Rojic do Velké Turné - a tak přerušila železniční spoj do Budějovic. Vím to ještě velmi dobře, psal jsem také později z Prahy 8.3.1948 dopis strýci a tetě v Dolním Bavorsku o naší cestě do Blatné. V listopadu 1999 jsem mimo jiné navštívil Blatnou a našel popis této události také v dokumentaci "750 let Blatné".

Celý náš vlak uprchlíků postavili na vedlejší kolej a nechali bez lokomotivy stát, nikdo se o nás nezajímal. Železničáři se chovali, jako by nikdo nepřijel. Teprve časně dopoledne se objevila delegace protektorátní obecní rady s několika spolupracovníky NSV -Nacionálně socialistického charitativního svazu- k poradě, kde vlastně máme být umístěni.

Škola byla již obsazená uprchlíky, také hostinec U bílého lva s velkým tanečním sálem, i tělocvična Sokola. Hotely, penziony a soukromé ubytovny také nemohly další lidi přijmout. Dopoledne jsme byli konečně vyloženi z nepohodlných vagónů. Pomocnice se především zabývaly matkami s malými dětmi, o které se dosud jen provizorně pečovalo. Tyto rodiny byly z vlaku vyčleněny nejdříve, tedy i my. Ostatní uprchlíci byli potom rozděleni do několika obcí kolem Blatné a umístěni především v tamějších malých školách.

Při návštěvě Blatné jsem se osobně setkal s důchodcem, kterému bylo tenkrát 15 let a hrál si s chlapci z Brna, protože velmi dobře mluvili česky.

Z nádraží nás vedli ke škole, vlastně to byly dvě školy, obecná a měšťanka. Školní pozemek byl již obsazen skoro tisícem uprchlíků z východu, především ze Sedmihradska. Tito lidé přijeli částečně s koňmi a vozy, které nyní stály na školním dvoře, který se podobal parku. Německá branná moc, která tam byla posádkou, dovezla náš skromný majetek nákladním vozem. Bylo velmi těžké ubytovat ve škole ještě nás Brňáky. Všechny třídy byly již obsazené a kdo bydlel, nechtěl se dělit s novými příchozími.

Velitel "tábora" se představil - jmenoval se Josef Bouček a byl řídící měšťanky. Měli jsme dbát jeho pokynů. Část učitelského sboru mu byla přidělena ku pomoci, pokud nemusela někde vyučovat. (...)

Kontakty mezi jednotlivými skupinami uprchlíků se omezovaly na nás děti.

Blatná byla ještě v Protektorátě a pod správou německých organizací. Nově příchozí dostali potravinové lístky na oběd a večeři, také přiděl chleba a kávu nebo čaj. V místních potravinářských obchodech se dostaly ještě sodovky, většinou jsem je obstarával já. Brňáci, ubytovaní ve škole, byli přiděleni na obědy do hotelu Beránek. Pomyslím-li na pozdější utrpení a hlad, žili jsme tu ještě jako knížata, měli čisté ubytování alespoň prvních 10 dní. Pak přišel převrat. (...)

Odpoledne 4. května šla naše rodina s Willym v kočárku na procházku v jarním slunci. Nějak jsme cítili, že se něco změní.

Převrat

Náhlá změna se projevila velmi rychle. V hostinci Beránek se postavilo jídlo -obvyklý eintopf- prostě na stůl. Prý není personál. Potom nebylo vůbec žádné jídlo a ve škole jsme se museli postarat sami o sebe. Ve skutečnosti již nastal převrat.

Téhož večera k nám přišli němečtí vojáci, připraveni k odchodu a řekli: "Dáme se směrem na západ a vzdáme se Američanům." Zbraně nechali Čechům za slib, že odbojáři nebudou překážet jejich odchodu. Zůstal jen zbytek německého vojska, velitelství, které se po dvou dnech bez boje vzdalo Čechům. V kronice je psáno, že Blatná okolním obcím až po Strakonice "vypomohla" 2.600 zbraněmi resp. strojními pistolemi k vybavení vojska a policie. Nejbližší dny již nebyly v okolí žádné vojenské akce.

Mnozí uprchlíci ve škole prosili odcházející vojáky, aby je vzali sebou, ale marně. Jen několika děvčatům a mladým ženám se podařilo nastoupit do nákladních aut a jet sebou, mezi nimi byla i spolupracovnice NSV. Vojáci nám řekli, že tady jde o vojenské pomocnice nebo zaměstnankyně, které mají žoldovou knížku.

Ustupující vojsko nám nechalo komisárek, mouku, brambory a nádobí. Prý "pro všechny případy." V dalších dnech nám to velice pomohlo.

Maminčina cesta do kostela proběhala 5. května ještě klidně, byl jsem také přítom. Oběma nám bylo nápadné, že na náměstí stálo zřejmě více lidí, než jindy, a živě diskutovali. Kolem deseti hodin se ozvala živě z amplionu na náměstí veselá pochodová hudba, kterou přerušily zprávy a výzvy v češtině. "Byla povolána Československá republika." Následovaly zprávy o povstání vlastenců v Praze a výzva k obyvatelstvu, aby spěchalo na pomoc povstalcům. Všechna německá označení, která nebyla ještě v noci odstraněna, byla stržena za hlučného souhlasu a na obchodech visely ručně malované plakáty s oběšenci a pod nimi jízlivé verše o pomstě na Němcích a kolaborantech. Také naše rodina spěchala na náměstí, stáli jsme však opodál, ale mohli odtamtud všechno pozorovat. Tatínek nemohl pochopit, jak se všechno mohlo stát tak rychle.

Naopak babička stála mlčky vedle nás, snad věděla, jak byl ve štábu den X připraven. Na mne působily především velké prapory na domech, které zpestřovaly náměstí. Tak nastala neděle 6. května, maminka chtěla jít zase na mši, babička zatím pilně pomáhala vařit ve školní kuchyni. Na hlavním náměstí jsme viděli na stromech před Národním výborem - tak se teď nazýval obecní úřad - slaměné panáky v lidských šatech s oprátkou kolem krku a širokým pásem na hrudi s nápisem "kolaborant". Byl to hrozný pohled. Srocený dav dorážel na několik lidí a hnal je směrem k vězení u soudu. Prý to jsou Němci nebo kolaboranti, řekl jeden z přihlížejících Čechů.

Od nádraží se blížily dva nákladáky, plně obsazené chlapci. V jedné ruce mávali českým praporem, v druhé drželi zbraň, zpívali hlasitě českou hymnu "Kde domov můj" a opakovaně volali: "Spěcháme na pomoc Praze." Na náměstí přicházelo stále víc lidí rozloučit se s hrdiny, kteří chtěli osvobodit Prahu. Maminka mne vzala za ruku a vraceli jsme se v stísněné náladě do školy.

V poledne se objevil náš dosavadní velitel "tábora" s úředníkem Národního výboru a několika ozbrojenými muži, podle uniforem vojáci nebo policisté. Vedení našeho uprchlického tábora převzal teď český úřad. Vyhlásil se přísný zákaz vycházek a přítomní protektorátní policisté byli odzbrojeni a odvedeni. Před vchodem a východem stály teď stráže, byli jsme internováni. Jedli jsme nyní ve třídách a kdo neměl jídelní misku, musel si vypomoci starou konzervou. Bohudík obstaral otec při odchodu německých vojáků dva jídelní přístroje, které tenkrát nikdo nechtěl. Protože jsme již nesměli vycházet, nedověděli jsme se, že ten den proběhla v Blatné velká vlna zatýkání. Místní Němci a kolaboranti byli z bytů respektive domů vytaženi a uvězněni. Jak zaznamenává kronika, bylo poté vězení přeplněné. Pak se objevila fáma, že "přicházejí Američané".

Neklid, který panoval tuto noc venku, se přenesl také na obyvatele "Internačního tábora škola". Nikdo z nás nespál, jedině Willy, o kterého bylo předešlý večer ještě relativně dobře postaráno. V pondělí jsme kolem 9 hodiny slyšeli zvuky blížících se tanků.

Američané postupovali. Vjezd Eisenhowerovy armády jsme mohli prožít tak zblízka, protože naše stráže ve vítací euforii utekly ze svých míst a my tak mohli opustit školu.

Ohromné množství lidí se už shromáždilo na náměstí, na domech vlály prapory a děti mávaly papírovými praporky. Stál jsem docela blízko u ulice a viděl několik tanků, asi šest nebo sedm. Vojáci na vozech mávali, házeli žvýkačky a čokoládu a přes hlavy dětí i cigarety do jásajícího davu. I já jsem chytil nějaké sladkosti a tento zážitek ve mně zůstal. Chtěl jsem ukázat svůj úlovek ostatním, musel jsem si však prokletit cestu dozadu mezi postupujícími. Našel jsem ostatní z rodiny, stáli u domovní zdi s ostatními Brňáky, kteří stejně jako my spěchali na

náměstí. "Musíme zůstat pohromadě," hubovala babička a společně jsme se mlčky vrátili do školy.

"Američané jsou dobří," říkal tatínek, "nedopustí, aby se něco stalo ženám a dětem." Příchod spojeneckých vojsk vzbudil naději nás Brňáků, že se budeme moci vrátit za nějaký čas konsolidace zase zpět domů. Po příchodu Američanů se zmírnil zákaz vycházení, s dětmi se jednalo shovívavě. Jednou denně jsme dostávali zmenšující se polévku eintopf, i přiděly chleba vypadaly menší. (...)

10. května přišli Rusové, i oni volili cestu přes náměstí. V obrněných vozích zastavili před bývalým obecním úřadem, občané je přátelsky zdravili.

Odpoledne se konalo na hlavním náměstí velké shromáždění. Mluvil starosta, americký a ruský velitel a nakonec major Böhm, zastupující nově ustavené české vojsko. Všechny řečníky odměnil hromový potlesk. Dle různých dokumentací se pořádal banket osvoboditelům.

Situace ve škole se zase zhoršovala. Ostraha byla přísnější, strážce nenávislnější, vycházet se dalo jen z pádného důvodu. Bylo po hamstrování.

Sbírat dřevo v lese byl důležitý důvod, protože došlo uhlí k vaření jídla a už jsme od Čechů žádné nedostali. Babička dostala zase nápad, přidala se k sběračům dřeva a vždycky přinesla velkou otep, kterou nesla na zádech. Brala sebou Gerharda nebo mne a my měli úkol srovnat dřevo tak, aby se dalo nést, zatím co sama poběrkovala. Babička nakonec nesla dříví a my klestí.

Demarkační čára probíhala hned za Blatnou, sousední obec Bezdědovice, ležící dva kilometry dál, byla již v ruských rukách. Stále ozbrojení Rusové měli do Blatné volný přístup, žádný Američan neodepřel pohostinství spojencům. Tak se stalo, že za několik dní pozdě v noci Rusové vnikli násilím do naší školy a znásilnili několik děvčat a žen. Přišli také do naší místnosti, možná že nám vzhledem ke kočárkům uprostřed třídy nic neudělali. Kde zůstaly české strážce? Prudké protesty u české policie a Národního výboru nic nepomohly. Teprve když jsme požádali o pomoc amerického velitele, dostali jsme jednoho amerického vojáka, který nás chránil před Rusy. Američané nám zaručili bezpečný život, vše ostatní bylo v rukách Čechů.

Teď byl k obědu šufánek polévky, kousek chleba a šálek kávy z náhražky a pro Willyho ještě kaše, připravená z vody. Kdyby babička neobstarala "přídavky", byli bychom už tehdy hladověli.

Když byla Praha obsazena Rusy, vrátili se vítězni synové z Blatné a byli oslavováni jako hrdinové. Pyšně nosili pásky s iniciálami R.G. - Revoluční garda. Hlučné vítací scény jsme mohli slyšet dokonce ve škole.

Zatímco v prvních popřevratových dnech ještě došlo k několika případům lynčování, zakázali Američané, jak píše kronika, aby se někomu ubližovalo. Nebyly řádné soudy, aby zabraňovaly přehmatům. Došlo k tragické události. Chlapci dovedli dva vyhladovělé muže SS, kteří si chtěli ukrást něco k jídlu, už polomrtvé na policejní stanici ve škole, kde byli zastřeleni. Tuto událost znám zase z kroniky.

Květen končil, všichni Němci z Blatné byli internováni na různých místech, takřka 5.000 Němců bylo v internačních táborech.

Jednou večer se nedostavil americký strážce. Střídaly se vojenské a okupační útvary a vzniklo vakuum, kterého Rusové a Češi nestydatě využili. Hned první den vnikli do školy, stříleli kolem sebe, běhali po schodech nahoru a dolů, vyráželi dveře tříd a zase je hřmotně zabouchávali. U nás se nic nestalo, shora jsme slyšeli křik. Tehdejší očitý svědek pan K., autor několika příspěvků v památníku "750 let Blatné", řadí tyto události k temným kapitolám májových dní 1945. Informoval mne, že čeští strážci sami Rusy vpustili a chlubil se tím svým mladším kamarádům. Tyto přehmaty mi ještě osobně potvrdil jeden tehdejší účastník, který byl tenkrát sám strážcem.

Pokud to bylo možné, pokusili jsme se chránit tak, že jsme školní lavice posunuli před dveře a vyšroubovali v noci hlavní pojistky v elektrickém rozvodu. Několik dní jsme tak ještě prožili ve škole.

Pátral jsem ve školní kronice, podle které jsme my uprchlíci byli v této škole do 4. června 1945. Pan Šulc píše ve své městské kronice, vydané k 50. výročí osvobození, že uprchlíci ze škol byli prý posláni někam na východ, ale před tím jim odebrali všechny osobní věci i prsteny, hodinky a jiné cennosti. Stojí tam doslova: "Prý v tom vynikala manželka učitele M., bývalého důstojníka." Právě tak byli prý okrádáni uprchlíci shromáždění někde "U šibenice".

Opuštění Američany, třesouce se strachem z Rusů, jsme tu noc skoro nespali. Nastal den, kdy nás Češi hnali ze školy a zahnali přes demarkační čáru do území obsazeného Rusy. Jen je zajímavé, že podle školní kroniky přišly 16. června americké okupační jednotky a byly částečně ubytovány v tělocvičně a třídách školy.

Německý ksindl do Prahy!

Poslední hodiny ve škole začaly pod bezmračným nebem, byl vlahý letní den, na tu roční dobu však příliš teplý. "Otevřete, policie, škola se vyklízí!", křičelo se s hlučným mlácením na vstupní dveře. Tak rychle, jak se žádalo, se nemohly barikády ze školních lavic odstranit, milice venku rachotily pažbami svých zbraní, tloukly do dveří a hrozily dokonce, že je vyrazí.

Hned po vpádu vtrhlo asi 20 revolučních gardistů do celého domu, rozráželi dveře a křičeli: "Německý ksindl se do hodiny připraví na pochod se všemi zavazadly na školním dvoře!" Byli to většinou mladší muži v různých uniformách s červenou páskou R.G. a dvě ženy v bývalých německých maskáčích. Kdo se chtěl ptát, byl prostě pohnán ke spěchu rozkazem "marš". Vojáci se postavili na chodby, u dveří a na školním dvoře.

Náš bývalý domobranec dostal na otázku "proč" jen odpověď: "Naší školáci se zase chtějí učit ve škole a už jste byli dost dlouho našimi hosty." Jeden z junty běžel po chodbách a křičel: "Jste všichni zatčeni!". Pro děti ani dospělé nebyla nachystaná snídaně a pomocníci, i babička, nechali všechno stát a spěchali k rodinám balit. Maminka chtěla ještě honem sebrat prádlo, pověšené na druhé straně dvora na sušení a jen s největším úsilím to vysvětlila vojákovi na stráž.

Tatínkovi ten den nebylo moc dobře, stěžoval si na srdce a z rozčilení mu bylo ještě hůř. Protože již nikdo nesměl opustit budovu, nemohli jsme získat slíbenou pomoc na americkém velitelství. Stále se hledali schovaní lidé SS - esesáci -, i když tu zřejmě byli jen ženy, děti a staří lidé. Aby Willy při tom spěchu ještě nezačal křičet, dala mu babička piškot, namáčený v mléku, jako kašičku. Nejtěžší věci jsme zabalili do batohů, ostatní jsme rozdělili tak, abychom je mohli nést v rukách. Jídlo a věci Willyho jsme srovnali do kočárku. Tatínek nesl svůj kufr, kde byly i naše papíry a cennosti. V určenou hodinu stálo několik brněnských rodin připraveno na dvoře k pochodu. (...)

Také já se pamatuji, že jsme šli přes koleje, nalevo a napravo stály ovocné stromy. Nedaleko za Blatnou byl můstek, před ním vlála na stožáru americká vlajka. Zde byla demarkační čára, američtí vojáci hlídkovali. My však museli po lních cestách a v blátě, částečně v morastu po kotníky, obejít americké stanoviště. Abychom projeli bez úhony s dětskými kočárky, všichni pomáhali, soldateska jen s úsměvem přihlížela. "Vám se vede zrovna tak, jak se nám vedlo v koncentráku", řekl jeden, který měl na uniformě štítek "Mauthausen". Pan K. z Blatné řekl, že ne každý, kdo měl takový štítek, byl skutečně v Mauthausenu. Většinou to byli ti, kteří naskočili do jedoucího vlaku 5 minut po dvanácté.

Také u Rusů se třepetala červená vlajka vedle ulice a na plošině nákladního auta byl dřevěný domeček jako přístřešek. Po bouřlivém pozdravu revolučních gardistů a Rusů na kontrolním bodě nás eskortovali ještě kousek cesty.

Kolona postupovala pomalu, zavazadla tlačila a slunce začalo pálit. Naše rodina se oblékla příliš teple. Projevovalo se to zvláště u tatínka. Nemohl už svůj kufr unést a tak jsme tento předmět víc vlekli po zemi než ve vzduchu - střídavě babička, Gerhard a já vzadu. Však tam byly naše cennosti. Ostatní běženci házeli zavazadla, která nemohli unést, prostě do příkopu. Vzhledem k jeho tíži byl batoh pro tatínka příliš těžký. Znova a znova jsme se zastavovali a vojáci, kteří už byli netrpěliví, nás poháněli. "Německé prase" a "německá kurvo" - to byly ještě slušné nadávky, kterými nás častovali. Sedlák, který jel po cestě, naložil ze soucitu staré lidi a zavazadla na svůj koňský potah a jel vzadu.

Severně od Blatné je zastávka dráhy Savešín, která má výhybkovou kolej a měla tehdy přípojku k mlýnu a továrně. Cesta, po které jsme šli, vedla přímo mlýnem k železniční stanici. Dnes tu je nová silnice, mlýn je soukromý majetek a velký nápis hlásá "Průchod zakázán". Kolem mlýna byla ještě různá skladiště, částečně dřevěná, větší také kamenná. Většina vedlejších budov byla mezitím stržena, jenom bývalá továrna ještě stojí a hrozí zřícením. (...)

Došli jsme k mlýnu úplně vyčerpaní, hladoví a žízniví a polehali na zem. Nesměli jsme odejít ani si přinést vodu, ani vykonat potřebu. Časem docházeli i ostatní a dvůr i kamenné skladiště

byly přeplněné lidmi. Úplně nakonec přišel sedlák s vyčerpanými lidmi a zavazadly. Chtěl pomoci vykládat, ale gardisté se na něj osopili a hned ho poslali pryč.

Teprve odpoledne jsme směli vystoupit do blízkého křoví, jen v malých skupinách a za přísného dozoru. Po dlouhém doprošování dovolili strážci ženám donést vodu, přinesly ji ve velkém plechovém džberu. Pro téměř tisícovku uprchlíků to byla kapka vody na horký kámen. Tatínek dostal trochu napít, ležel na našem zavazadle a bylo vidět, že mu je opravdu špatně, léky mu již dávno došly.

Po chvíli přišel voják, ozdobený řády, zřejmě velitel, na kterého gardisté asi čekali. Teď se uprázdnil dvůr se sedícími uprchlíky, kteří byly posláni do kůlny. Asi čtvrtinu lidí poslali zase na velké nádvoří, které pak bylo hermeticky uzavřeno. Asi po hodině nebo dvou jsme tam byli předvedeni i my. V kůlně leželo již plno konfiskovaných předmětů. Kopanci, rány a nadávkami hnali sem i naši rodinu. Dalo nám velkou práci zůstat pohromadě, protože tatínek nemohl jít tak rychle.

Důstojník nám česky vysvětlil, že podle vládního nařízení budeme všichni internováni v sběrných táborech a náš veškerý majetek, zlato, šperky, spořitelní knížky a jiné cennosti se zabavují jako vyrovnání německých zločinů a že mu máme všechno odevzdat. Pak vyzval, aby někdo jeho řeč přeložil. Přihlásil se jeden brněnský domobranec, který po překladu zdvořile požádal velitele, aby mu dal text vládní vyhlášky, aby mohl i ten přítomným přeložit. To bylo důstojníkovi národní gardy už příliš, zakřičel na něho, nazval ho nacistickou sviní a dal pokyn vojákům kolem sebe. Ti se shlukli, srazili muže pažbami svých zbraní a nechali ho ležet zalitého krví. Když ho později odnesli, ještě žil. Potom jsme ho už neviděli. Jiní Brňáci nám řekli, že to byl penzionovaný univerzitní profesor z Brna. Po této příhodě se už nikdo neodvážil projevit ani nejmenší nesouhlas.

Napřed byli vyzváni údajně přítomní SS-muži, aby předstoupili. Protože se nikdo nepřihlásil, nechal velitel nastoupit všechny muže od 15 do 70 let a vyzval je, aby se svlékli do naha. Zjišťovalo se, jestli někdo nemá vpálené znamení SS. Tatínek a Gerhard se museli také svléknout. Před kůlnou stály dřevěné stoly, za nimi stáli vojáci. Uprostřed byl stůl, u něj seděl velitel, u kterého měl každý odevzdat svoje cennosti. Když jsme přišli na řadu, vysypal každý svůj baťoh, tašku a kufr na některý stůl, vojáci věci prohrabávali a podle nálady něco posunuli stranou a hodili do prádelního koše. Zvláště přísně prohlíželi Willyho kočárek. Všechno z něho vyházeli, maminka zatím děcko držela v náručí.

Jasně si ještě vybavuji, jak vysypali na zem mouku, kterou babička vyhamstrovala. Mohlo v ní být něco schováno! Také mimino svlékli z plenek a prohlédli. Tak jako babička, maminka a Gerhard jsem i já sejmul taštičku, zavěšenou na krku, a odevzdal své peníze. Tatínek položil peníze, zlato, spořitelní knížky a legitimace s doklady celé rodiny na stůl. Roztrhali všechny, na kterých byl říšský orel a hákový kříž a hodili na zem. Když velitel prohlédl babiččiny doklady, zařval na ni, co tu pohledává. S pláčem objala moji maminku ve strachu, že by ji možná od nás odloučili. Tak jí velitel mlčky papíry vrátil.

Teprve z dopisu jejího bratra z roku 1947 jsem vypátral, že babička neměla německou státní příslušnost. Po prohlédnutí vrátili tatínkovi některé papíry, po jeho smrti jsem našel jeho a svůj křestní a rodný list. Tělesnou prohlídku prováděly dvě Češky. Tatínek je nazval vojandami, protože si počínaly velmi hrubě a prohmatávaly, jestli něco nebylo schováno. Ženy se musely rozkročit a sahaly jim pod sukně. Po nás přišly ještě dvě skupiny, takže drancování trvalo skoro až do západu slunce.

Zatím jsme pořádali svůj majetek. Tatínkův kufr jsme zahodili, už v něm nebylo nic cenného, zbytek se rozdělil mezi ostatní. I přes probírku zůstalo pro Willyho něco k jídlu. Z rozčilení a strachu před nejistým osudem zapomněli ostatní členové rodiny na hlad. Byla už tma, když několik žen smělo donést vodu. Tentokrát mohly jít kolikrát chtěly.

Z dálky jsme slyšeli zapísknout lokomotivu. Byla to posunovací lokomotiva, dopravovala vagóny s uhlím na vedlejší kolej. Teď jsme věděli, že půjdeme na transport, ale nevěděli kam. Kolik lidí se dopravovalo v těch uhelných vagónech nemohu říci, byly úzké. Mohli jsme stát a sedět na zavazadlech, ležet se nedalo.

Nebylo tu místo pro Willyho kočárek. Maminka zabalila spící dítě do dek, vzala ho do náručí a pomocné ruce ji ochotně vytáhly nahoru. Babička hbitě vyhodila nahoru obsah kočárku, všechno se pochytalo a předalo mamince. Dětský kočárek padl vedle kolejí. Tatínka postrčilo několik rukou nahoru, protože se tam sám nemohl vytáhnout. Pro nás děti to bylo lehčí. Když

vojáci usoudili, že vecpali do vagónu dost lidí, zavřeli železná vrata a nechali nás osudu. Krátce před odjezdem přihodili ještě starý plechový kbelík pro nutnou potřebu.

V noci vlak vyjel a zastavil se teprve za ranního šera. "Jsme v Praze na Smíchově, řekněte to dál!", zavolal kdosi, kdo mohl vidět ven. Tato zpráva se rozšířila jako pochodeň mezi vagóny. Stáli jsme stranou od nádražní budovy na vedlejší koleji, kde se jinak nakládá. Vlak byl částečně pod mostem pro chodce, který vede nad nádražím. Zpozorovali jsme most teprve, když ráno lidé chodili do práce nebo z práce. Když chodci uviděli, že jsou ve vlaku lidé, zastavovali se. "To jsou Němci", volali a zahrnovali nás nadávkami co nejsprostšími. Následovaly kameny, písek a rezavé plechovky, které házeli dolů s hlasitým smíchem. Děti čuraly dolů a dospělí jim nebránili. "Tady máte vodu," volali...

Náš vagón stál mimo dosah, ale mohli jsme všechno vidět. Oba strážci seděli na náraznících posledního vagónu a nehnutě chátře přihlíželi.

Pochod smrti k strahovskému stadionu

Dav lidí na smíchovském mostě se pomalu rozplynul a tak přestaly nadávky. Willy teď spal, opatřen z našich skromných zásob. Ostatní děti hlučely a plakaly hladem. Po dlouhém volání a bouchání jsme na sebe upozornili, jestli si přece jen nemůžeme donést trochu vody, ale nic se nedělo. Nesnesitelný stav trval už celé dopoledne, slunce páliło a nikdo nás nevysvobodil z vězení. Strážci jedli ze svých zásob a vůbec se nezajímali, co se má stát s námi. V úzkém prostoru jsme měli jen minimální možnost pohybu, kbelíky na nutnou potřebu bestiálně páchly, konec byl v nedohlednu.

Podle slunce bylo k jedné hodině odpoledne, když se přes koleje přiblížil útvar milice a chystal se konečně otevřít dveře. Naše dosavadní stráž zmizela a vedení převzali noví trapiči.

Prudce otevřeli železná vrata a hnali nás za sprostých nadávek jako "lumpi, cikáni, nacistické svině, kurvy" vedle kolejí. Poručili nám, abychom se seřadili se všemi věcmi do dvojstupu k odchodu. Maminka měla Willyho na jedné ruce, v druhé nesla zavazadlo, na zádech batoh. Jelikož tatínek nemohl nést svůj ruksak, byli jsme my ostatní právě tak nabalení.

Druhé v utrpení, kteří neměli ruksaky, si přivázali kufr na záda. Přes koleje nás rychlým tempem poháněli k nádražní budově, která byla těžce poškozena bombami. Kdo klopýtal a upadl, byl poháněn kopanci a ranami k další chůzi. Také babička upadla a viděl jsem, že jí krvácí koleno.

Hlasitými povely a hrozbami shromáždila soldateska "lidský náklad" vyprázdněných vagónů v nádražním prostoru. Tato vojenská akce vzbudila pozornost chodců a obyvatel. Brzy byl velký prostor a později i ulice, kterými nás hnali, orámovány lidmi. Jakmile došli ti, kteří upadli na kolejích, zazněl rozkaz k odchodu. "Kam jdeme?" zeptal se tatínek jednoho poháněče. "Do pekla!" zněla odpověď. Ten muž měl pravdu, cesta na stadion byla vskutku cesta peklem. Na křižovatce blízko smíchovského nádraží odbočuje ulice na strahovský stadion. Stadion leží na pahorku nad městskou čtvrtí Smíchov.

Pobízejíce k rychlejší chůzi vedli plně ozbrojení gardisté bídný průvod do kopce. K strážcům se připojili z publika mladí hoši s holemi jako poháněči. Na ulici vpravo a vlevo stáli Pražané, kteří nám nadávali, ale také na nás plivali. Jakmile si některý stařec nebo stařena sedli na chodník, hnali je k další cestě holí a kopanci.

Třicet hodin bez jídla, skoro bez vody a při nedostatečné hygieně vyčerpaly naše síly. Zavazadla a polední horko v bezmračném červeném dni způsobily, že náš pochod byl martyriem. Nebylo divu, že brzy zvláště staří lidé nemohli jít dál. Pohánění stále dál, házeli často celý majetek bokem ulice, aby zachránili alespoň holý život. Co bylo odhozeno prohlížela chátra, je-li to k potřebě, zhroucené nechali prostě ležet na ulici. U tatínka byla stále víc zřejmá tělesná slabost a zůstával pozadu. Asi v půli cesty se zhroutil pod těžkým ruksakem a babička, která se zraněným kolenem už také nemohla jít, zůstala u omdlelého. Nás ostatní, kteří jsme nezůstali na trase, poháněli trapiči dál. Prošli jsme kalvárií v pálicím slunci za povykávání čumilů. Nevím, jak jsme to dokázali, ale maminka nás hochy a Willyho i s majetkem relativně bez úhony dovedla k stadionu. Čím výš jsme stoupali, tím drsnější byly útoky. Na rohu jedné ulice jsme my děti chtěly běžet ke studni pro pár kapek drahocenné tekutiny, ale bezohledně nás odstrčili: "Tahle voda není pro Němce."

Teprve nahoře před stadionem jsme se směli zastavit a sednout zcela vyčerpaní na holou dlažbu. Zatím co jsme s Gerhardem hlídali bratříčka a "cestovní zavazadla", běžela maminka zpátky na konec průvodu a hledala babičku a tatínka. Hlasitě volala jejich jména a pobíhala, nemohla je však najít. Teprve koncem podzimu po naší nucené práci jsme je zase našli. Babička nám vypravovala, že všichni vyčerpaní a ležící zhroucení byli hozeni respektive vystrkáni na nákladní auto, které jelo vzadu. Babička vši silou vytáhla tatínka z hromady bezvědomých na kraj ložné plochy, posadila ho a opřela o bočnici. Tak přišel znovu k vědomí, v opačném případě by se udusil. Nahoře na stadionu povoz vyložili a německý lékař z tábora zjistil, kdo ještě žije. Tentýž nákladní vůz odvezl pak těžce nemocné k internaci do tehdejšího Ženského domova na Smíchově.

(...) Když jsem roku 1993 šel pěšky toutéž cestou za smíchovského nádraží na stadion, zjistil jsem teprve, jak vznešenou čtvrtí nás hnali: vlevo a vpravo samá nájemní vila, pocházející částečně ještě z doby secese.

Internační tábor Praha-Strahov

Seděli jsme na dlažbě před stadionem na svých zavazadlech a čekali, co se bude dít. Willy stále křičel a maminka pro něj neměla nic k jídlu. Zbytek jeho jídla byl v babiččině ruksaku. Maminka plakala, protože nevěděla, kde zůstal tatínek s babičkou a jestli jsou ještě vůbec naživu. Povídalo se kolem, že snad nemocní byli dopraveni do nemocnice, ale také že byl odvezen celý vůz mrtvých. Nemělo smyslu se ptát, žádná uspokojivá odpověď se nedostala. Asi za hodinu nám dovolili vstát a jít na stadion. Ty, kteří už nemohli vstát, prohlédl lékař a ty, kteří ještě žili, vnesli sanitáři na nosítkách. U koho zjistili smrt, zůstal ležet. Nedožvěděli jsme se, kdy a kam byli mrtví odvezeni. Plačící pozůstalé, kteří klečeli u svých mrtvých, odstrčili a zahnali do tábora. Museli jsme po jednom procházet vchodem, kde se normálně kontrolují vstupenky, vyspat na stoly svůj stále se zmenšující majetek a byli důkladně prohledáni. Vojáci brali všechno, co ještě mohli potřebovat, i ruské vojsko si posloužilo a sem tam něco vzalo. Dlouhé Gerhardovy spodky patrně byly ve velikosti ruského důstojníka. Tak byly naše ruksaky stále lehčí. Na svazích stadionu "bydlelo" už pár tisíc lidí, leželi ve volném prostoru na holé zemi, vystaveni zcela slunci, větru a dešti.

Zpráva zahraničního pozorovatele Mezinárodnímu červenému kříži zjistila: "Zajatci žijí na svazích na zemi, bez slamníků, nechráněni před špatným počasím a zimou." Podle jiné dokumentace, uveřejněné Bonnským ministerstvem, bylo tehdy na stadionu internováno 9.000 až 10.000 vyhnaných Němců.

Maminka běžela s Willym a ostatními ženami a jejich batolaty ke kuchyni stadionu, aby pro ně vyžebrały trochu jídla. Musela čekat až do večera, než se těm malým vydávalo trochu polévky z krup. Pro dospělé nebylo nic, já dvanáctiletý chlapec jsem patřil k dospělým. K večeru nás registroval německý pomocník z táborového vedení pro přidělování jídla. Shromáždilo se vždycky 400 až 500 lidí do bloku k hromadnému zásobování jídlem. Potřebné kbelíky pro fasování stravy a rozdělování musela organizovat každá skupina samostatně. V jedné dokumentaci se píše, že se v noci užívaly tyto kbelíky i k jinému účelu.

Jednou denně se vydávala naběračka kávy, naběračka vodové polévky a 100 g chleba. Batolata dostávala naběračku kroupové polévky. Při tomto zásobování – v květnu bylo ještě menší, tato porce se vydávala po 36 hodinách – se denně množily případy úmrtí, podle dokumentace 12 až 20 denně. Kdo potřeboval vodu, musel se postavit k jedinému kohoutku na stadionu. Gerhard a já jsme často stáli půl hodiny až hodinu, abychom donesli vodu v našich nádobách.

K nutné potřebě sloužily latríny, které stály na volném prostranství ve sportovišti. Kolem pravoúhlé jámy bylo postaveno okrouhlé lešení. Seděli jsme na horním trámu s nohama na spodním břevnu. Muži, ženy a děti neměli oddělené latríny podle pohlaví. Každý mohl z ochozů přihlížet. Abych nespádl do jámy, musel jsem se oběma rukama držet tyče, protože moje nohy nedosahovaly až k dolnímu trámu. Nehledě na bestiální zápach, trápily nás ovádi a mouchy, které skoro nesnesitelně bodaly do obnažených částí těl. Jen při dešti, kterému jsme byli bez ochrany vystaveni, nás přestával hmyz trýznit. Ve dne v noci byl stále neklid, také se hodně střílelo, zdali vždycky do vzduchu, jsme nemohli zjistit. Češi zastřelili hned na místě každého muže SS, kterého našli mezi internovanými. Průběžně pátrali v blocích po takových delikventech. Gerhard se několikrát musel svléct do naha, hledali vypálené znamení SS. V noci

procházeli čeští revoluční gardisté a ruští vojáci po ochozech a znásilňovali ženy a dívky tam, kde ležely mezi ostatními. Křik a nářek těchto žen bránily ve spaní. Jednou ráno hledala zoufalá matka 16 letou dceru, kterou v noci Rusové odvedli a nepřivedli zpátky. Maminka si v noci oblékala roztrhanou kazajku od uniformy, Gerhard a já jsme hlavami zakryli její obličej, takže nikdo nemohl vidět, že tu spí žena.

Na stadionu jsme byli skoro měsíc, opustili jsme jej v červenci 1945 před naším nasazením na venkov, den před Willyho smrtí. Do dneška nemohu pochopit, jak mohla maminka našeho Willyho tak dlouho držet při životě při troše kroupové polévky denně. Žil jen 4 1/2 měsíců! Úmrtnost dětí na stadionu byla veliká. Vojenský lékař tamějšího Červeného kříže říkal, že děti do dvou let a staří lidé tyto podmínky nemohou snést a tábor nepřežijí.

Za naší internace na stadionu povolávali většinu Němců, kteří byli schopni práce nebo za takové prohlášení, k pracovnímu nasazení. Maminku přidělili do úklidové čety, posílali je uklízet veřejné budovy a školy. Za přísného dohledu vedli tyto ženy pěšky přes půl města k místům nasazení, večer se zase vracely zpátky. K jídlu dostávaly jen kousek chleba a talíř polévky. Při pracovním nasazení si ženy vzájemně pomáhaly opatrovat děti. (...)

V červenci odcházely denně transporty lidí ze stadionu na pracovní nasazení na venkov. Podle zpráv to bylo 1.000 až 1.200 lidí.

Nikdy jsem nezapomněl na tamější hladovění, jen v táboře Lešany to bylo ještě horší. Maminka byla zničená především proto, že Willy dostával málo jídla a že nevěděla, kde je tatínek a babička. Stále se vyptávala správy tábora, ale vždycky ji odkázali.

Při posledním dotazování před naším pracovním nasazením dostala záchvat pláče a vyhnali ji holemi. Na ošetřovně jí řekli, že pokud babička a tatínek žijí, byli dopraveni do tábora, kde jsou jen internovaní nemocní Němci. Mrtví byli pochováni někde ve sportovním areálu nebo prostě zahrabáni. Když se rozšiřoval v letech 1947 a 1948 stadion pro velká vystoupení, narazilo se při výkopech na mnoho koster. Tehdy psaly jedny české noviny: "Jsou to civilisté, které likvidovali Němci při pražském povstání, identifikace není již možná."

V červenci jsme pak byli transportováni k pracovnímu nasazení do blízkosti města Kralupy.

Nucená práce na státních statcích u Kralup

Jednoho červencového odpoledne zaznělo: "Nástup k raportu!" Několik milicionářů a jejich velitelé prohlíželi internované, jsou-li schopni práce. Kdo vypadal jako práce schopný, byl vyřazen a tito "vyvolení" se měli připravit k pracovnímu nasazení. (...)

My jsme však dorazili k statku Strachov, který byl již od první světové války majetkem českého státu. Správce nás již čekal a "vykázal nám kvartýr". Jeho řeč byla samý rozkaz. Kdo hned neposlechl, na toho zařval a také fackoval, i když to byla žena nebo dítě. Pro tohoto mocipána nebyla nemoc důvodem "odepřít" práci. Dozorci tu byli uznalejší než správce a nechávali zesláblé, aby si lehli vedle pole a odpočinuli si.

Od včerejšího poledne nebylo nic k jídlu. Nechali nás jen pít studniční vodu, tady byli velkorysí, mohli jsme pít, kolik jsme chtěli. Poslední Willyho jídlo byla kroupová polévka na stadionu. Po cestě nekřičel, stále jen naříkal. Měl horkou hlavičku a maminka se bála, že onemocní.

K ubytování kázal předák přinést slámu ze stodoly. Asi 40 osob se ubytovalo v domečku pro sezonní dělníky. K dispozici jsme měli dvě malé místnosti, kuchyňku a předsíň. V těchto prostorách bydlely o žních dvě osoby, v kuchyni byl sporák, vytápěný uhlím nebo dřevem. Záchod byl ve dvou dřevěných budkách vedle hnojiště, proti latríně na stadionu to byl přepych. Dokonce se zevnitř zavíraly dveře. Záchod používali všichni, i čeští zaměstnanci a správce. Zvláště jsme se museli mít na pozoru, když šla správčova žena tam, kam chodí císař pán pěšky. Netrpělivé bouchání na dveře nebo dokonce výzvy ke spěchu předcházely nadávkám, u nás dětí i štavnatým pohlavkům. Také já jsem byl obětí. Toto místo musely udržovat v čistotě jen německé ženy.

Když předákova žena uviděla maminku s naříkajícím dítětem, politovala ji a zavedla do kuchyně. Uvařila Willymu kašičku z čerstvého mléka. Maminka krmila bratříčka s velkým úsilím. Polykal jen malé dávky jídla a brzy je zase zvrátil. Teprve k večeru mohlo několik žen připravit jídlo pro nás, napřed musely řádně vyčistit hrnce, v kterých se jinak vařilo žrádlo prasatům. Dostali jsme eintopf z brambor, krmné řepy a odpadků zeleniny. Později byl přiděl jídla, který řídil výhradně správce, chudší, pak byla více či méně hustá polévka - eintopf.

Jenom při žních se přidávala trocha vepřového sádla, škvarků a mouky, zato se prodloužila pracovní doba z deseti na 14 hodin. Ráno byla káva neurčitého původu, kousek chleba na celý den, v poledne polévka z jednoho hrnce a večer bylinkový čaj. Naše kuchařka bylinky a listy sama sbírala a sušila. Při "večeři" už bývala tma a seděli jsme při světle petrolejek, protože nebyl elektrický proud. Ten měl jen správčův dům a byty zaměstnanců statku.

Jelikož jsme noc před naším příchodem nespali, lehli jsme si vyčerpaně v našem úzkém pelechu. Dvě ženy si raději lehly v kuchyni na holou podlahu, než by se tísnily. Později vystoupily některé na půdu, tam bylo víc vzduchu. Willy spal mezi maminkou a Gerhardem, naříkal jen málo, v noci byl klidný. Maminka ještě vyprala ve studené vodě jeho plenky a pověsila je.

Když vzala maminka brzy ráno našeho bratříčka do náručí, byl mrtvý, a ze žalu hlasitě plakala. Smrt Willyho se naprosto nehodila našim strážcům. Z kanceláře vyrozuměl správce Národní výbor telefonem, načež se objevil úředník. Maminka s naším mrtvým bratrem byla odvezena na plošně nákladního auta, Gerhard a já jsme s ní nesměli. Jak maminka vypravovala, byl Willy pochován v přítomnosti katolického duchovního stranou od ostatních hrobů. Přes intenzivní snahu se mi nepodařilo zjistit, kdy a na kterém hřbitově byl Willy pochován.

Osobně jsem jednal na městském úřadě v Kralupech a směl nahlédnout do rejstříku zemřelých v měsících červen a červenec 1945, bohužel bezvýsledně. Starší ochotná úřednice mi vysvětlila, že tehdejší německé pracovní síly spadaly pod Národní výbor Praha, který také registroval případy úmrtí.

Když nesla maminka Willyho ke hrobu, jeli jsme do práce, která stejně pro "kalamitu s mrtvým dítětem" začala později. Pod dozorem jsme byli koňskými potahy dovezeni na pole. Na obrovských lánech jsme museli okopávat řepu. Pro mne byly polní brázdy nekonečné. Motyka byla pro mne tuze těžká a brzy jsem byl u konce svých sil a zůstával samozřejmě daleko za ostatními. Jeden předák nadával, že jsem nestačil a nazval mne lenochem, druhý měl uznání a zbytek mé brázdy zadal ostatním. Musel jsem pak jen stranou zpracovávat řepu. Od polních prací byla osvobozena jen kuchařka, protože měla ránu na noze. Kromě přípravy a vydávání našich jídel musela také čistit záchody a ještě uklízela ve správčově domě.

Teprve pozdě odpoledne se maminka vrátila, musela ještě vyslechnout na velitelství, že zavinila smrt dítěte, protože se o ně dost nestarala!

Den na státním statku probíhal stále stejně: snídaně, dopoledne práce, oběd a zase práce až do večera. Teprve po práci se smělo prát resp. spravovat prádlo. K umývání jsme museli k jediné studni uprostřed dvora, odkud se nosila také voda na vaření. Ženy odložily mytí většinou na noční hodiny, aby se vyhnuly zvědavým pohledům. Teplou vodu dostal jen ten, kdo donesl kuchaře dřevo, protože příděl uhlí byl právě jen na uvaření jídla.

Maminka velice trpěla Willyho smrtí a nejistotou o osudech tatínka a babičky. Večer objímala Gerharda a mne a plakala. S Gerhardem jednali jako s dospělým a musel právě tak těžce pracovat. Protože byl ve vývinu, byl stále hubenější. Jakmile byla pole okopána, muselo se kosit obilí - žito, ječmen, pšenice, oves a mák. Maminka vázala snopy a Gerhard z nich stavěl panáky. (...)

Nákladní auto nás dovezlo do Kralup do zrušené továrny, kde čekalo na další transport již mnoho Němců. V této továrně jsme pobýli asi 10 dní v pořádné zimě. Byl již říjen a budova se přirozeně nevytápěla. Přidělená deka na betonové podlaze hřála nedostatečně a za pár dní jsem dostal zápal plic. Mnohé jsem nevnímal, protože jsem měl vysokou horečku. Maminka mi vypravovala, že ke mně přišel český lékař a vystavil recept. Maminka však neměla peníze na zaplacení léku a Národní výbor odmítl převzít náklady. Tak pomáhala několik žen každou hodinu snižovat horečku střídavými zábaly hrudníku a lýtek. Za několik dní konečně horečka ustoupila a já jsem pocítil, jak mi maminka utírá z čela pot. Uzdravoval jsem se teď rychle a vnímal plně události kolem sebe.

Nejdřív jsem si zapamatoval akci odšívování, matky především dětem radikálně ostříhaly vlasy na hlavě a pak speciálním všiváčkem vyčesaly hnidy z kořínek vlasů. Dospělým se vlasy nestříhaly tak krátce. Následovalo důkladné mytí hlavy na nádvoří, k tomu jsme měli dokonce teplou vodu z přízemní kuchyňky.

Horší to bylo s filčkami (muňkami), používalo se holících strojků. Za houněmi, provizorně zavěšenými na provazech, se chlupy oholily, několika starším mužům to obstarali rodinní příslušníci. Gerharda oholila maminka, měl jen málo chlupů, ale zanícenou kůži a vyrážku. Chlupy zabalené v novinovém papíře se za dozoru stráží páliily na nádvoří.

Tyto dny se maminka konečně dověděla, že babička s tatínkem jsou v táboře Hagibor v Praze. Možnost shledat se s nimi jistě usnadnilo, že švýcarští obchodníci, pověřeni babiččiným bratrem, jí donesli do tábora finanční podporu. Vyplývá to z korespondence babiččina bratra v Curychu s mým strýcem Vilémem ve Vídni. V říjnu jsme konečně přišli za tatínkem a babičkou do Hagiboru.

Setkání

V říjnu 1945 odvezli babičku s tatínkem z tábora nemocných v Ženském domově na Smíchově jako "vyléčené" do tábora Hagibor. Babiččin bratr Rudolf Merlíček zjistil po rozsáhlém pátrání, kde jsme, a napsal to v lednu 1946 mé tetě Elfe, která tehdy žila ve Vídni, i tetě Thildě do Oberfahlheimu. Dvakrát poslal do Prahy právníka, zapojil také svého synovce Bedřicha Merlíčka z Brna, aby dostal babičku z tábora do Brna. Babička však nechtěla opustit svou rodinu.

Také tatínek nasadil všechny páky, aby nás tři našel a abychom i my byli také převedeni do tábora Hagibor. Měl malou výhodu, protože v táborové kanceláři pomáhal překládat německé dokumenty.

Tatínek stával často u vchodu do tábora a pozoroval nové příchozí. Babička se denně již v 6 hodin zařazovala do fronty těch, kteří se "dobrovolně" hlásili do práce. Češi si vybírali lidi, vozili je auty nebo nákladáky do práce a večer zase zpátky. Protože za tuto "otročinu" museli dávat k dispozici jen jídlo, byla poptávka ovšem veliká. Babička pracovala v Hagiboru jako uklízečka a tak mohla tatínkovi nosit jídlo.

Tábor Hagibor ležel na kraji města Prahy pod ústředním hřbitovem a byl zřízen za protektorátní vlády jako koncentrační tábor. Po pádu se změnil v internační tábor, později středisko vyhnaných. Asi v deseti barácích koncentráku bylo v trojitých postelích po 70 – 80 osobách. Ostatní zařízení bylo nejvýš primitivní, sanitární podobné jako na stadionu. Děti bydlely u maminek, muži a ženy byli rozděleni podle pohlaví. Soukromé pozemky areálu Hagibor, které zabavili nacisté, se částečně vrátily dědicům původních majitelů. Umístilo se tam hřbitovní zahradnictví se skleníky a prodejní plochou, opravny aut, obchodníci se šrotem a hřiště, jakož i tenisové kluby s několika kurty. Většina je porostlá neproniknutelným houštím, zbytky baráků lze však vidět. Bohužel volně pobíhající psi mi bránili, abych si je prohlédl zblízka.

Jednoho říjnového odpoledne jsme dorazili do tábora Hagibor. Tatínek nás uviděl hned u vchodu, ale mohl nás obejmout teprve dvě hodiny po vyřízení obvyklých formalit. Tentokrát nám nic nevzali, už jsme toho mnoho neměli. Babička byla právě na práci v městě, uviděli jsme ji teprve večer v baráku. Bohužel jsme nebyli ubytováni u ní a tatínek stejně spal v baráku s muži. Pochopitelně jsme se velice radovali, že jsme se shledali. Maminka s babičkou plakaly radostí nad setkáním, ale i ze žalu nad Willyho smrtí.

Tatínka tato osudová rána hluboce zasáhla, měl velmi rád svého "opozdilce". Při shledání mi bylo hned nápadné, jak babička za tu dobu zestárla a zhubla. Měla vrásčité obličej a šaty na ní visely. Tatínek také zhubl, ale jeho obličej byl odulý. Tady nás čekalo obvyklé táborové zásobování a známý život v táboře. O táborové kuchyni Hagiboru napsal v říjnu 1945 britský ministr a poslanec P.R.Stokes v dopise do Manchester Guardian: "Táborová kuchyně sestává z malého prostoru 3 x 3 metry ve sklepě budovy. Dva kbelíky na vodu a dvě staré ženy, které čistily karotku do polední polévky, to bylo celé vybavení".

Jen kdo celý den pracoval venku, mohl opatřit jídlo navíc pro své rodinné příslušníky. Tehdy se šířila fáma, že Češi Němce postupně vysídlí do Německa. "Prý již odjelo několik transportů do západního a východního Německa." Dva transporty již v říjnu odjely do sběrného internačního tábora Modřany. Tatínek doufal v brzké vysídlení, protože již nebyla naděje, že se kdy vrátíme do Brna. Protože občas pomáhal na táborovém vedení, mohl se zaznamenat do transportu. "Když budeme na západě, povede se nám lépe, přátelé nám pomohou." Pravděpodobně mínil tatínek Židy, kterým pomohl.

Koncem října došlo konečně k tomu, že jsme byli zařazeni do příštího transportu. Proto babička již tyto dny nepracovala, aby se rodina znovu nerozdělila. Všichni byli zdravotně oslabeni, já přes prodělaný těžký zápal plic jsem byl nejzdravější. Naděje na brzký obrat v naší bídné situaci motivovala celou rodinu, takže jsme lehčeji snášeli dny v Hagiboru. Po pěším pochodu na pražské nákladové nádraží nás strčili bez jakéhokoliv zásobení na cestu a bez dek do

dobyččáků. Nadávající množství čumilů, kteří nás doprovázeli a volali "hanba" jsme skoro nevnímali a na přísný dozor a vojáky, pobízející ke spěchu, jsme si už zvykli.

Byli jsme promrzlí, když se k půlnoci vlak rozjel. Asi po dvou hodinách zastavil kdesi pod hvězdným nebem. Zimou jsme nemohli spát a zbytek noci seděli na svých ruksacích. Protože jsme opustili Brno za jarního tepla, neměli jsme teplé oblečení.

Za ranního svítání jsem se podíval horním vagónovým otvorem a mohl přečíst jméno stanice. Byla to Prosečnice u Týnce v údolí Sázavy. Sázava ústí do Vltavy jižně od Prahy, byli jsme tedy v jižních Čechách.

Tábor smrti v Prosečnici

Útvar vojáků vyklidil vlak a vedl nás s nasazenými bajonety ze stanice z kopce lesem k řece Sázavě. Zatajil se nám dech, když jsme uviděli na dlouhém dřevěném mostě sovětskou hvězdu a beraní hlavu. Babička, která jinak byla spíš optimistka, bázlivě pronesla: "Odsud už nevyjdeme živi."

Teprve před baráky jsme zjistili, jaký tu panuje chaos. Ubytovny byly částečně rozbité a tak zpusťované, že trvalo několik dní upravit je, aby byly trochu vhodné k bydlení. Dalším transportům se nevedlo lépe, i ony si musely své bydlení uvést do pořádku. Na trojitých pryčnách s roztrhanými a zavšivenými slamníky a na zemi leželo plno smetí. Neexistovalo světlo ani topení. Podle protokolu komise Ministerstva vnitra v Praze, která převzala tábor od Rusů, byly elektroinstalace vytrhané a dalo se topit jen v několika kamnech. "Elektrické vedení je úplně vytrhané, počet kamen nedostačující, kromě toho k používání nezpůsobitelné", píše historik PhDr. Ján Němeček ve své dokumentaci o táboře Prosečnice – Lešany. Tábor obehnaný dvojitým ostnatým drátem střežilo asi 50 vojáků, kteří mohli přehlédnout celý areál z dřevěných pozorovatelů.

Přeplněné latríny předchůdců jsme museli napřed zasypat, než směli muži vykopat nové jámy. V tomto táboře byli před námi němečtí zajatci, které zde Rusové drželi od května 1945 až k překotnému transportu do Ruska v říjnu 1945.

Když jsme odstranili nejhrubší špínu a utišili hlad kouskem chleba a troškou černé kávy, směli jsme si lehnout na holou zem na chodbách k spánku pro tuto noc.

Tábor Prosečnice zřídily zbraně SS s nasazením vězňů z koncentračních táborů pracovní výchovného tábora Flossenbürg, který udržoval pobočný tábor v době stavby. V letech 1939 až 1945 sloužil útvaru SS jako výcvikový tábor a cvičiště. Zajatci z koncentračního tábora postavili "barákovou vesničku" z 42 dřevěných domků v lese, který musel být proto vykácen. S výjimkou kuchyňského baráku nebyly domky podsklepeny. Původně byly rozděleny do prostorů pro 4 až 8 vojáků. Za našeho pobytu muselo bydlet v jedné místnosti až 20 osob. Zpráva návštěvníků Mezinárodního červeného kříže ze 7.4.1946 informuje, že bydlí 400 osob v asi 20 místnostech baráku. Místo sovětské hvězdy byly tehdy u vchodu dvě runy SS, řekl mi jeden Čech, který bydlel poblíž. Když Češi v říjnu 1945 převzali bývalý zajatecký tábor, nechali tam sovětskou hvězdu viset. Noví majitelé teď za pomoci internovaných Němců vybudovali sběrný tábor, který později sloužil jako průchozí tábor pro transporty vysídlených. Při úpravách, které trvaly až do března 1946, zemřelo mnoho obyvatel epidemiemi a za nelidských podmínek. Do konce roku 1948 to byl průchozí tábor pro vysídlované sudetské Němce. Do léta 1949 se používal jako pracovní sběrný tábor, Tábor nucených prací TNP, komunistické vlády. Potom jej převzala česká armáda a vybudovala tam cvičiště a raketovou základnu.

Dnes je v horní části na volné ploše muzeum letadel, tanků, střelných zbraní, nákladních aut a jiných předmětů z druhé světové války a nazývá se "Depozitáře Vojenského technického muzea". Spodní část až k Sázavě se nevyužívá. Bohužel jsem oplocený areál, hlídáný ovčáckými psy, mohl shlédnout jen zvenku, k prohlídce uvnitř bych musel předložit úřední povolení. Cvičiště i hřbitov s hroby zesnulých obyvatel tábora byly vyčleněny z bývalého vojenského areálu a půda, kterou vyvlastnila SS, se vrátila potomkům majitelů. V budoucnu ji chtějí hospodářsky využít. Na bývalém hřbitově, který zřídili Němci, jsou ještě dnes zřetelně patrné kopečky hrobů, porostlé travou a stromy. Německá péče o válečné hroby je o tomto pohřebišti informována, ale neexistuje dohoda s Čechy ohledně exhumace a přenosu hrobů německých civilistů.

Lidový svaz, který nyní zřizuje na bývalém německém evangelickém hřbitově v Praze (Vinohradská) hromadný hřbitov německým vojákům, padlým ve středních a východních Čechách, mi píše 15. 11. 2001: "Doufáme, že nám v Praze-Vinohradech bude možno připomenout i německé oběti z řad civilistů."

Lešanský starosta mne v roce 1999 osobně dovedl k hrobům a odhadl počet těch Němců, kteří tam byli internováni a pochováni, na 400. Na podzim roku 2001 jsem si mohl opatřit "Seznam německých příslušníků, zemřelých v lešanském táboře a pohřbených na lešanském hřbitově." Je tam pochováno 436 Němců, z toho zvláště 42 dětí. Historik Němeček uvádí za důvod vysoké úmrtnosti, "že se jednalo zvláště o starce a malé děti, kteří snášeli jen těžko provizoria táborového života a snadno podléhali epidemiím, které se často vyskytovaly." Naopak vyplývá ze seznamu mrtvých v táborovém hřbitově od prosince 1945 do července 1946, kdy byla v táboře moje rodina a nakonec já, že z 387 zemřelých bylo 177 ve věku 5 do 65 let. Přitom je třeba mít na zřeteli, že mezi Němci v táboře nebyl žádný zbraněschopný muž, protože tito buď padli nebo byli ve válečném zajetí.

O tomto táboře píše synovec mé babičky Bedřich Merlíček v rodné kronice takto:

"Po převratu byli dáni (moje rodina) do sběrného tábora v Prosečnici u Benešova. Tam jsem je navštívil po vánocích r. 1945. O tom, co jsem tam viděl, slyšel a zažil, by se dala napsat kniha. Tam mi řekli, že se sice hlásili k národnosti německé, ale vždy se cítili příslušníky naší velké rodiny a kde jen mohli, tam Čechům pomáhali. O tom jsem se sám přesvědčil a proto jsem jim pomáhal jak jsem jen mohl. Ovšem již v únoru tam zemřela Františka a během necelého roku zemřela její dcera Marie, manžel Armin a obě dvě malé děti. Při vzpomínce na ně se mi dosud svírá srdce bolestí."

Druhý den ráno začalo velké uklízení a čištění. Napřed se musela pod přísným dozorem a jen ve skupinách donést z řeky voda k praní a vaření. V návštěvním protokolu ze 17.4. 1946 MČK je psáno, že "si děti stěžují, že musí nosit kbelíky s vodou z řeky od rána do večera. Tato práce je pro ně nadměrná a vysilující". V jiném protokolu MČK obviňuje vedení tábora Rusy, že "odmontovali a ukradli vodovodní vedení, který existovalo, když byl tábor postaven vojsky SS". Teprve za čas fungovalo aspoň zásobování pitnou vodou pro kuchyň. Život ve zdejšímu táboře probíhal mnohem hůř než v těch, kterými jsme dosud prošli. Muži, také tatínek s Gerhardem, museli těžce pracovat, aby vybudovali znovu byty pro vojáky, kteří nás hlídali. V bouři, dešti a zimě se kácely stromy, osekávaly větve, kmeny se nosily nahoru a dolů, svazovaly se do podlahových desek. Rozmrzelost vojáků nad provizorním ubytováním se vybíjela na otročících Němcích, poháněli je k rychlejší práci kopanci, klacky a kletbami.

Baráky pro obyvatele tábora uklízely zase převážně ženy. Zastávaly tu tvrdou mužskou práci: bouraly celé kusy zdí a nahrazovaly je novými. Nejtěžší prací bylo vybírání poschodových prken, které byly vestavěny do patrových pryčů válečných zajatců. Tak se mohlo ubytovat v jednom baráku dvakrát tolik lidí. Zatímco tatínek s Gerhardem pracovali v lese s dřevem, byla babička s maminkou zaměstnána na úpravě baráků. Starší ženy spravovaly slavníky a plnily je čerstvou slámou. Stará slehlá sláma, hemžící se hmyzem, se páčila venku se zbytky dřeva. Pro nás děti to byla zajímavá změna, do ohně putovaly také roztrhané kusy šatstva, což ovšem hrozně páchlo. Již za pár dní byly baráky "k nastěhování".

Tatínek s Gerhardem bydleli v baráku pro muže číslo 17, babička s osamělými ženami a maminka se mnou v baráku pro ženy s dětmi. Číslování začínalo u Sázavy a pokračovalo vlevo do kopce. Kuchyňský barák měl číslo 7 a ležel tak dost blízko u řeky. Domovní čísla babičky a nás dnes už nevím. Při zpočátku jediné latríně nebylo samozřejmě dělení podle pohlaví, používala se jen ve skupinách. Teprve když bylo v Lešanech několik tisíc lidí, zřídilo se víc latrín oddělených pro muže a ženy.

Těžkou prací v lese tatínek dlouho nevydržel, zhroutil se a dali ho do pokoje pro nemocné, který byl u vchodu každého baráku. Koncem roku, když se drasticky šířila onemocnění, se zřídil zvláštní barák nemocných, o které se starali starší sanitáři. Vpád zimy v listopadu 1945 nám připravil bezútesnou existenci. Směli jsme opustit baráky jen do práce, na latrínu a k fasování jídla, pobyt před barákem nebo po táboře byl zakázán. Na stravu dostal každý obyvatel tábora denně ráno naběračku hořké kávy a kousek chleba na celý den, měl vážit 250 gramů, ale na to byl příliš malý, v poledne dvě naběračky jalové zelené bramboračky a opět naběračku kávoviny k večeři. To potvrzují dva návštěvní protokoly MČK z prosince 1945 a dubna 1946: "...ráno kávová náhražka, v poledne světlá polévka, večer kávová náhražka, denní dávka 250 g chleba."

Podle výpovědi kapitána Antonína Kratochvíla, který vystřídal tehdejšího vedoucího tábora Marhoula koncem roku 1946, měl jeho předchůdce od Ministerstva vnitra k dispozici k zásobování v táboře denně 10 korun na osobu, z kterých však užíval jen 6 korun na osobu. Po propuštění vedoucího tábora se k 31.12.1946 vyměnili také všichni strážníci, celníci a úředníci.

K rozdělování oběda jsme se řadili podle rozkazu v bývalé jídelně SS a dostávali svou polévku jako bezdomovci u klášterní fortny. Již při zpáteční cestě většina nabírala lžící nebo pila sporou teplou polévku, která nikoho nenasytila.

Koncem listopadu začalo sněžit a silně mrzlo, mrzli jsme při práci i v nevytápěných ubytovnách. Již v pět hodin odpoledne zalezl každý do postele a zakryl se vojenskou dekou. Od začátku listopadu byli muži vykořisťováni v blízkých kamenolomech, nedostávali však víc jídla než lidé v táboře. Soucitní čeští dělníci jim občas přistrčili něco k jídlu, když to stráže nemohly vidět. Bohužel se nesmělo nic nosit do tábora, bylo to zakázáno a při prohlídce odebráno. Jeden muž dostal pár syrových brambor, nakrájel je na plátky, navlékl na provaz a uvázal kolem břicha. Tak je chtěl dopravit do tábora, byl však přistižen a do krve zbit po zadku. Po té příhodě vyžadovaly stráže u vchodu, aby se spouštěly kalhoty, přestože byla zima.

Také po nás v táboře se vyžadovala tvrdá práce: kácet v lese palivové dřevo, řezat je a sekát. Protože bylo k dispozici málo mužů, byla to hlavně práce žen. Toto dřevo hřálo stráže, táborové vedení a kanceláře. Teprve když koncem roku ještě přituhlo, smělo se po hodinách topit i v našich barácích.

Po výměně strážního personálu v prosinci 1945 šikanovali vojáci internované i v noci. Objevovali se od 9 do 10 hodin, prohlíželi ruce a nohy a když zjistili špínu, tloukli nás. I modřiny považovali za špínu. Tuto mladou gardu jsme zdravili, jak možno číst v dokumentaci, takto: Muži stojí ve špalíru s čepicí v ruce, než stráž přejde. Ženy rovněž stojí ve špalíru mírně skloněny a zdraví česky podle denní doby dobrý den a podobně. Podle protokolu MČK z 17.4.1946 "starší strážníci se chovají slušně, mladí napadají bez zjevné příčiny".

Po Vánocích se smělo topit denně hodinu od 17 do 18 hodin. Protože se většina právě uchýlila do postelí kvůli mrazu, znamenalo to: ven z postelí, větrat, topit a zase zpátky do postelí. V těchto krátkých obdobích si vždycky část osazenstva mohla ohřát vodu na mytí.

Nejtvrdějším trestem za každý přestupek bylo odnětí chleba. Často tak byl potrestán celý barák. Když na příklad děcko čůralo do kalhot a znečistilo podlahu, škrtil se přiděl na 24 hodin pro celý barák. Nebo když muž po práci ztratil před ubytovnou rukavici a chtěl ji hledat, bylo i jemu odebráno jídlo na 24 hodin, protože pobyt před barákem byl tou dobou zakázán.

Krátce před Vánocemi navštívili tábor zahraniční novináři, tak jsme najednou dostali lepší jídlo – hustší polévku a 4 kusy škrubanků. Potom byla polévka tím jalovější. Štědrý večer v Prosečnici byly moje první Vánoce, které se vlastně nekonaly. Ačkoliv jsme žili v lese, nebyl stromeček, svíčky ba ani kousek chleba navíc. Rodina byla rozptýlená, tatínek ležel ještě mezi nemocnými a vzájemné návštěvy byly zakázány. Jen v Gerhardově pokoji zapálili na smrkové větvi oharek svíčky a přitom se pomodlili. Velitel baráku sám hlídkoval a byl by varoval, kdyby stráž šla okolo.

Smrt mé rodiny

Počátkem roku se za těchto hygienických podmínek a z nedostatečné stravy rozšířil tyfus z hladu. Vysoké horečky, úplné vyčerpání, otoky končetin a obličej, jakož i náhlá srdeční slabost byly příznaky epidemie.

Babička byla postižena první z naší rodiny, prostě se zhroutila a odnesli ji do baráku nemocných. Protože byla robustní konstrukce, zápasila se smrtí přes měsíc. Její tělo bylo příliš vyčerpané, zemřela 2. února 1946. Poslední týden nemoci již nereagovala. Nemocnou navštěvovala maminka tak často, jak jen mohla. Pár dní před babiččinou smrtí ji tam dopravili také. Já jsem směl babičku navštívit jen jednou krátce před její smrtí, to již byla velmi slabá, pravděpodobně mne už ani nepoznala. Její bratr z Curychu si vyžádal úřední informaci o její smrti, stálo tam, že podlehl epidemii tyfu. To již maminka nemohla vstát a tatínek také ležel s nemocnými několik dní, poté, co se přechodně cítil trochu lépe.

Sníh, mráz a nedostatečné oblečení redukovaly práce na několik hodin za den s výjimkou nasazení v kamenolomu. Sužování hmyzem, s krvácejícími hnisajícími boulemi a vyrážkou při

nedostatečné hygienické péči, vypadali lidé jako malomocní. Koncem ledna proto poslali z Prahy odšívovací vůz. Důkladně nás poprášili a po třech dnech jsme byli napřed zbaveni vši, ale vyrážky a rány se nehojily tak rychle, protože proti nim nebyly léky a masti. I moje nohy byly posety vředy, které zanechávaly jizvy až ke kostem. Teprve později v chlapeckém domově se rány ošetřily a mohly zahojit.

Teprve 10. ledna přišel bývalý německý vojenský lékař Doktor Pohlner jako zdravotník k nemocným a zůstal do května 1946. Podle MČK nastoupilo - při počtu 9.774 internovaných - dalších 11 lékařů respektive lékařek. Zřídily se také 3 baráky pro nemocné, jeden z nich izolační, především pro tyfová onemocnění. Tento barák nesměl Mezinárodní Červený kříž navštívit. Dokumentaci doktora Pohlnera, uveřejněné již 1946 v Německu, vděčím za přesný popis poměrů v baráku nemocných. Mohl jsem s ním tehdy mluvit krátce před tatínkovou smrtí. Dr. Pohlner informuje: "Počet zesnulých z hladu byl 5 - 10 případů denně. K tomu ještě bylo stejně tolik případů tyfu, paratyfu, úplavice, spály, záškrtu, tuberkulózy a normálních vnitřních onemocnění, které nemohly být ošetřovány a léčeny pro nedostatečný výběr léků a dietních jídel." Na tyto skutečnosti reagoval velitel tábora Marhoul jen pokrčením ramen.

Ani tehdejší návštěva komise Mezinárodního červeného kříže (17.4.1946), které podal Dr. Pohlner stížnost a která dávala naději v pomoc, nepřinesla zlepšení. Další den bylo jídlo ještě horší a takové zůstalo. Také se zhoršilo jednání s obyvateli, na příklad byly bity děti. Děti a dorostenci měli stejnou stravu, jen děti pod 6 let dostávaly nepravidelně trochu mléka. Kojenecká úmrtnost byla velmi vysoká, kojící matky dostávaly navíc jen dvojitou porci polévky v poledne.

Gerhard zemřel v den, kdy Dr. Pohlner převzal nemocniční barák. Maminka mi řekla, že byl vychrtlý a tak slabý, že poslední dny už nemohl jíst. V dubnu 1946, když již byly pro nemocné tři baráky, označila lékařka za přítomnosti dozorčího úředníka tábora Mezinárodnímu červenému kříži jako příčinu většiny úmrtí "nedostatečnou stravu a chybějící vitaminy a bílkoviny". Mluví o "200 případech otoků a pestré paletě kožních onemocnění".

V měsících prosinec 1945 a leden 1946 přišly do tábora nové transporty, počet zajatců vzrostl do 17. dubna 1946 na 9.000 osob, většinou pocházeli ze Sudet. Vzpomínám si na rodinu s několika dětmi ze Stříbra, která přišla do našeho baráku na volná místa po zesnulých.

Zcela vyhublá maminka byla donesena do baráku nemocných, měla průjem, vysokou horečku a bylo jí tuze špatně. S těmito příznaky byl podle Dr. Pohlnera pacient bez pomoci zvenčí ztracen. S maminkou bylo stále hůř. Navštěvoval jsem ji a tatínka každý den a směl také u nich déle zůstat, protože jsem již nikoho neměl. S maminkou to šlo s kopce, byla teď tak slabá, že mne 9. února už nepoznala. Blouznila a chtěla vědět, kdy odsud pojedou vlak do Brna. Zemřela 10. února. Když jsem ji chtěl navštívit, byla už postel prázdná. Slamníky mrtvých se páliily venku, prostředky k desinfekci pro další použití nebyly k dispozici.

Nazítří jsem doprovázel maminku na poslední cestě, studený vítr se sněhem mi vál do obličeje. Nesli ji dva muži na márách, zahalenou do deky. Šel jsem za nimi zmrzlý bez rukavic a čepice. Hřbitov ležel na konci tábora za lesem na kraji cvičiště. Několik čerstvých hrobů naznačovalo, že to nebyl toho dne první pohřeb. Hroby označovaly jednoduché dřevěné kříže, na kterých bylo jméno, příjmení, datum narození a úmrtí. Maminku pohřbívali tento den jako poslední. U vykopané jámy muži postavili máry, odstranili deku - ta se používala zase pro další mrtvé - a položili maminku do hrobu. Byla v tenkých pestrých letních šatech. Když spouštěli mrtvou před mýma očima, nazvedl závan větru lehké šaty a odhalil nahé tělo. Bylo to poprvé a také naposled, že jsem ji viděl odhalenou a dokonce její ochlupení. Na ten zážitek do smrti nezapomenu.

Tatínek dostal od sanitáku zprávu o mamčině smrti už před mnou a odevzdali mu také její zbylý majetek. Její smrt ho zdrtila, ale upnul se k životu a ve mně viděl ještě jediný smysl života. Pověsti, že již v únoru mají odjet transporty vysídlených do Německa, přispěly k zdánlivému zlepšení. Dr. Pohlner se ohlásil u vedení tábora a pokusil se o přihlášky do transportu pro své vyhladovělé nemocné, protože v táboře neviděl žádnou naději na přežití pro ty, kteří čekali na smrt. Také tatínek věřil do poslední chvíle, že se alespoň my dva dostaneme na západ. Při mé návštěvě 19. února blouznil už o pevném datu odjezdu. V poledne 20. února 1946 jsem stál před prázdnou postelí. Tatínek zemřel v noci a byl pochován už dopoledne. Na hrobě už stál kříž a na něm tři jména, úmrtí rapidně přibývalo, lidé se již nemohli pochovávat jednotlivě. To potvrzuje listina zemřelých z táborového hřbitova. Zvláště v měsících únor a březen 1946 se do jednoho hrobu pohřbívali až 4 zesulí. Dnes leží kopie plánu hrobů na

obecním úřadě Lešany. Mezinárodní červený kříž nesměl shlédnout hřbitov ani na jedné ze svých 6 návštěv v táboře. V jednom protokolu je psáno: "Na blízkém kopci je hřbitov, jakýsi hromadný hrob. Zdá se, že není žádný ústřední úřad informován o zemřelých."

Obyvatelé tábora sami vyráběli kříže a popisovali je, vyhotovili i číslovaný plán hrobových řad. Tento plán je dnes vedle kompletního seznamu mrtvých v podkladech bývalého farního úřadu Netvořice. Na úmrtním listě, vystaveném tímto úřadem v roce 1948, je psáno u mých rodičů: "Příčina smrti neznámá."

K prvnímu transportu, po kterém tatínek tolik toužil, došlo teprve v dubnu 1946, zpočátku přes Modřany, od května přímo z tábora Prosečnice, který byl mezitím přejmenován na Sběrné středisko v Lešanech a přeměněn v průchozí tábor.

(... Následuje 5 dalších kapitol)

Autor Hugo Fritsch dal svolení pro krácený přetisk na webových stránkách www.go-east-mission.de (březen 2006) a poskytl k dispozici elektronický text původního českého překladu paní Jiřinky Spěšné z roku 2001, na nějž vlastní copyright. Text krácen a upraven. ©Hugo Fritsch.

Celý český text Huga Fritsche "Zůstal jsem sám" vyšel knižně pod titulem "...bylo mi 13" spolu s texty dalších autorů Pavla Macháčka, Zdeny Němcové a Vladimíra Nováka. Jazykové úpravy a redakce: Marie Šindelková. Vydala Grafia Plzeň, Budilova 4, 301 21 Plzeň, Tel./fax +420 377 227 701, e-mail: grafia@grafia.cz, www.grafia.cz.

1.vydání 2004, 160 stran, Kč 189,-. ISBN 80-902340-4-6. ©Grafia Plzeň.

Německý originál vyšel již ve 4. vydání pod titulem "Hugo, das Delegationskind - Als Beneš meine Familie zerstörte" s podtitulem "Eine autobiographische Dokumentation über Flucht, Vertreibung und Tod einer Familie". Vydal Hufi-Verlag, Postfach 1102, D-83076 Oberaudorf, Tel./fax 0043-5373-62271, e-mail: delegationskind@aon.at,

v roce 2006, 171 stran, cena 12,- €, ISBN 3-00-06713-2. ©Hugo Fritsch.